

Mindaugas LANKAUSKAS
Teisės instituto Teisinės
Sistemos tyrimo skyriaus tyrėjas
Gedimino pr. 39/Ankštoji g. 1,
LT-01109 Vilnius
Tel. (8 5) 210 16 67
Faks. (8 5) 249 75 91
El. p. *mindaugas@teise.org*

TEISĖS AKTŲ KODIFIKAVIMO PRIELAIDOS LIETUVOJE

---

*Mokslo studijoje analizuojamos teisės aktų kodifikavimo Lietuvoje prielaidos. Šis klausimas Lietuvos teisės doktrinoje nagrinėtas fragmentiškai, o teisės aktų sistemini-
mas vyksta gana chaotiškai. Studijoje nuodugnai aptariama kodifikavimo samprata,
šiam procesui būdingi požymiai, eiga bei apimtis, kodifikavimo tikslai, priežastys, bei
kodifikavimo poreikį rodantys indikatoriai. Nemažai dėmesio skiriama ir teisės kodi-
fikavimo istorinės raidos analizei, aptariama užsienio valstybių patirtis kodifikuojant
teisę. Atliktos analizės kontekste tiriamos ir atskirų Lietuvos teisės sričių kodifikavimo
perspektyvos.*

---

1. ĮVADAS

Mokslo studija „Teisės aktų kodifikavimo prielaidos Lietuvoje“ parengta atsižvelgiant į šio klausimo aktualumą Lietuvoje ir kodifikavimo svarbą teisės raidai apskritai. Teisės kodifikavimui ar kitokiam sisteminiui kontinentinės teisės sistemos valstybėse visada buvo skiriama didelė reikšmė, o teisinės sistemos reforma ar teisinio reguliavimo tobulinimas paprastai neatsiejamas nuo kodifikavimo proceso, nes kodifikavimas laikytinas tobuliausia teisės racionalizavimo forma. Tai suponuoja ir tam tikrą kodifikacinio utopizmo pavojų, kai kodifikavimas priimamas kaip absoliuti vertybė *a priori*, perne-lyg nesigilinant, ar konkrečiu atveju toks sistemini-
mas yra reikalingas, ar tai suteikia aiškumo ir duoda tam tikros „pridėtinės vertės“ bei apskritai ar tai yra tinkamas kon-
krečios teisės srities sisteminiui būdas. Šiame kontekste paminėtina penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos programos teisėkūros srities priemonė, remiantis kuria, *siekiant mažinti teisės aktų kiekį, įsipareigojama atlikti*

atskirų sričių teisės aktų konsolidavimą ir kodifikavimą.¹ Kaip matome, išskiriamas vienintelis atskirų sričių teisės aktų konsolidavimo ir kodifikavimo tikslas – sumažinti teisės aktų kiekį. Autoriaus nuomone, toks tikslas yra pernelyg siauras, nes apima tik vieną iš galimų teisės sisteminimo tikslų. Be to, minėtas siekis yra gana formalus ir nereikalaujantis platesnio ir gilesnio atitinkamos teisės srities tyrimo, analizuojant ją sudarančias sudėtines dalis ir tiriant galimybes sukurti kokybiškai naują sistemą. Tiesa, toks tikslingumas nėra ydingas pats savaime, tačiau taip teisės kodifikavimas ir konsolidavimas orientuojamas daugiau į techninio pobūdžio teisės kompiliavimą, išlaikant esamą *status quo*, nei į aktyvų ir kūrybinį teisės sisteminimo procesą. Vadovaujantis tokiu tikslu galima sumažinti teisinio reguliavimo apimtį ir teisę padaryti aiškesnę, tačiau siekiant ryškesnio kokybinio pokyčio vien šio tikslo nepakanka.

Vertinant Lietuvos mokslininkų indėlį į teisės kodifikavimo procesų analizę, pažymėtina, kad daugiausia dėmesio buvo skirta bandymams atskleisti kodifikavimo sampratą ir apibrėžti sąvoką. Paminėtini A.Vaišvilos², V. Mikelėno³, J.Šato⁴ ir kitų mokslininkų darbai, tačiau Lietuvos teisės moksle kodifikavimo fenomenas nagrinėtas iš esmės fragmentiškai, pasigendama teorinių darbų, kuriuose šis procesas būtų išsamiai tirtas, apibrėžtos jį lemiančios prielaidos, taip pat kriterijai, kuriais remiantis kodifikuotina teisė, išskirti požymiai, atribojantys kodifikavimą nuo kitų teisės sisteminimo formų. Tas pats pasakytina ir apie teisės istorikų (J.Machovenko⁵, M.Maksimaitis⁶) darbus, kuriuose pats kodifikavimas analizuojamas tik kaip konkrečių teisės šakų vystymąsi bei kodeksų atsiradimą lėmusių istorinių aplinkybių iliustracija, neskiriant pagrindinio dėmesio paties proceso vyksmui.

Tam tikrą Lietuvos teisės mokslininkų entuziazmo stoką nagrinėjant teisės kodifikavimą galima būtų aiškinti tuo, kad klausimas laikytinas ne itin aktualiu, mat dauguma pagrindinių teisės šakų (civilinė teisė, civilinio proceso teisė, baudžiamoji teisė, baudžiamojo proceso teisė, darbo teisė, iš dalies ir administracinė teisė) Lietuvoje yra kodifikuotos, todėl itin didelio teisės kodifikavimo poreikio šiuo metu nėra.

---

¹ Penkioliktosios Vyriausybės veiklos programa. Nr. XIP-127, 2008-12-04 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332226&p_query=&p_tr2=>.

² Žr. Vaišvila A. Teisės teorija. Antrasis leidimas, Justitia, 2004 m., p. 357–358.

³ Žr. Mikelėnas V. Naujų kodeksų privatinės teisės srityje svarstymo, priėmimo ir įgyvendinimo problemos. Teisės problemos, Nr. 2, 2000, p. 64.

⁴ Žr. Lietuvos teisės pagrindai. Autorių kolektyvas, Justitia, 2004 m., p. 36.

⁵ Machovenko J. XIII–XX a. Lietuvos teisinės sistemos istorija. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Socialiniai mokslai, teisė (01S), 2009. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090611_130744-71096/DS.005.0.01.ETD>.

⁶ Žr. Maksimaitis M. Užsienio teisės istorija. Justitia, 2002.

Be to, šio proceso analizė daugiau sietina ne su gilinimusi į „grynąją“, materialinę konkrečios srities teisę, o daugiau į techninius aspektus, tam tikrą teisės „sukoncentravimą“, atitinkamos teisės normų sistemos kūrimą. Tiesa, toks įspūdis nėra visiškai objektyvus, nes kodifikuojant konkrečią teisės sritį neįmanoma išvengti klausimų dėl vienokio ar kitokio teisinio reguliavimo pasirinkimo, o techninio pobūdžio normų sisteminimas daugiau būdingas paprastesnėms teisės sisteminimo formoms.

Nors pagrindinės teisės šakos Lietuvoje yra kodifikuotos, konstatuotina, kad nuo 1985 metų galiojantis Administracinių teisės pažeidimų kodeksas buvo daugelį sykių keistas ir pildytas, todėl prarado sistemiskumą ir nuoseklią loginę struktūrą. Atsižvelgiant į tai, šis kodeksas keistinas nauju (šiuo metu Seimui jau pateiktas svarstyti Teisingumo ministerijos parengtas Administracinių nusižengimų kodekso projektas⁷). Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kai kurios santykinai stambios teisės šakos (pvz., socialinės apsaugos teisė ar aplinkos apsaugos teisė) yra reglamentuojamos daugelio skirtingos galios teisės aktų.

Minėtos aplinkybės ir paskatino paanalizuoti, kokios vis dėlto yra teisės kodifikavimo (bei rekodifikavimo) Lietuvoje prielaidos bei perspektyvos. Teisės aktų konsolidavimui, kaip daugiau techninio pobūdžio teisės aktų pertvarkymui, skiriama mažiau dėmesio, jis nagrinėjamas tik tiek, kiek susijęs su pagrindine mokslinio darbo tema. Siekiant įvertinti teisės kodifikavimo Lietuvoje priežastis ir poreikį, atlikta teisės kodifikavimo sampratos analizė, išskirti pagrindiniai teisės kodifikavimo požymiai ir kriterijai, kuriais vadovaujantis teisė kodifikuojama. Tyrime neapsiribota tik Lietuvos kodifikavimo raidos analize, taip pat analizuota ir užsienio valstybių teisės kodifikavimo patirtis, kodeksų priėmimą lemiančios istorinės aplinkybės ir socialinės sąlygos bei kiti su nagrinėjama tema susiję aspektai.

2. KODIFIKAVIMO SAMPRATA, POŽYMIAI IR APIMTIS

Teisės aktų *sisteminimas* gali būti atliekamas kodifikuojant arba konsoliduojant teisės aktus, taip pat atliekant norminių teisės aktų apskaitą arba inkorporaciją. *Teisės aktų apskaita* bei *inkorporacija* yra paprasčiausios ir su teisėkūra nesusijusios teisės aktų sisteminimo formos. Pirmu atveju teisės aktai kaupiami, apskaitomi ir išdėstomi remiantis tam tikra sistema, o antruoju – laikantis tam tikros tvarkos jungiami į rinkinius nekeičiant jų turinio. *Konsolidavimas* yra tokia sisteminimo forma, kai daugelis teisės aktų, reguliuojančių tą pačią socialinių santykių sritį, sujungiami į vieną apibendrintą teisės aktą. Tai yra techninio pobūdžio normų sisteminimas, kai yra surenkami teisės aktai ir, neatliekant normų

⁷ Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projektas XIP-3600 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=406525&p_query=&p_tr2=>>.

peržiūrėjimo, korekcijos, išleidžiamas vienas sustambintas teisės aktas.⁸ Konsolidavimo metu į teisės aktą įtraukiami visi iki tol buvę pakeitimai, taip jį padarant aiškesnį ir lengviau suprantamą. Pavyzdžiui, konsoliduojant Europos Sąjungos teisės aktus iš keleto Europos Sąjungos oficialiojo leidinio numeriuose paskelbtų dokumentų sudaromas konsoliduotasis rinkinys ir parengiamas vienas lengvai suprantamas dokumentas.⁹ Tiesa, tokie rinkiniai nėra oficialūs ir neturi juridinės galios. Konsoliduotos teisės aktų redakcijos (žr. „aktuali redakcija“) su visais pakeitimais pateikiamos ir Lietuvos Respublikos Seimo paieškos sistemoje, tačiau taip pat neturi privalomos juridinės galios.

Kodifikavimas yra sudėtingesnė teisės sisteminimo forma, orientuota į teisės normų turinio keitimą, bet jos apimtis pagal keliamus uždavinius ir tikslus gali smarkiai skirtis. Pažymėtina, kad skirtingose valstybėse *kodeksu* vadinamo teisės akto samprata nėra vienoda. Pavyzdžiui, Prancūzijoje ji yra gana plati, todėl kodeksais vadinami ir santykinai nedidelės apimties teisės aktai, o Vokietijoje teisės aktai, kurie, mūsų supratimu, laikytini kodeksais, taip nėra įvardijami (pavyzdžiui, Civilinio proceso kodeksas vadinamas „*Zivilprozessordnung*“, o ne „*Zivilprozessgesetzbuch*“). Vis dėlto pats teisės akto pavadinimas nėra itin svarbus (nors tam tikrais atvejais gali būti klaidinantis), nes kodifikavimo esmė yra turinys.

Pačia bendriausia prasme teisės kodifikavimas – tai teisės principų ir normų sujungimas į vientisą ir nuoseklų didelės apimties teisės aktą, vadinamą kodeksu. Pasak V. Mikelėno, kodeksas yra „glaustas teisės normų, reguliuojančių tam tikrą visuomeninių santykių sritį ar visumą, išdėstymas santrauka, pasižyminčia sisteminiu teisės normų išdėstymu ir plačiu teisiniu reguliavimo dalyku, o kodifikavimas – tokio kodekso kūrimas“.¹⁰ Kodifikavimas yra orientuotas į teisės normų išdėstymą šakiniu ar dalykiniu principu *viename teisės akte*. Vykstant visuotiniam valstybės teisės kodifikavimui (paprastai tai būna po atitinkamų istorinių sukrėtimų keičiantis santvarkai), galima išleisti ir keletą kodeksų vienu metu, bet tai paties principo nekeičia, nes konkreti šaka ar sritis vis vien kodifikuojama viename teisės akte. Priklausomai nuo tikslingumo, C. Varga išskiria tokius kodifikavimo tipus kaip *statinis* (kodifikavimu siekiama išspręsti teises technines problemas) ir *dinaminis* (kodifikavimu siekiama sociopolitinių pokyčių).¹¹ Žinoma, galimas ir tarpinis variantas, kai siekiama sutvarkyti teisinę bazę diegiant ir tam tikrus teisinio reguliavimo pakeitimus, tačiau nekeičiant jo iš esmės.

---

⁸ Vaišvila A. Teisės teorija. Antrasis leidimas, Justitia, 2004, p. 356.

⁹ Žr.: <http://eur-lex.europa.eu/lt/legis/avis_consolidation.htm>.

¹⁰ Mikelėnas V. Naujų kodeksų privatinės teisės srityje svarstymo, priėmimo ir įgyvendinimo problemos. Teisės problemos, Nr. 2, 2000, p. 64.

¹¹ Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 321.

Teisės kodifikavimas dažnai yra susijęs su *naujos tvarkos pradžia*, todėl neretai pradedamas socialinės krizės laikotarpiu tam, kad sumažintų socialinį priešišumą ir nustatytų žaidimo taisykles.¹² Lietuvos kontekste ši įžvalga svarbi tuo, kad šiuo metu galiojantys kodeksai buvo rengiami pereinamuoju laikotarpiu, siekiant sukurti naują teisinę sistemą. Pavyzdžiui, anot V. Nekrošiaus, 1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, iškilo labai aiški būtinybė reformuoti civilinio proceso teisę. Tarybinis civilinis procesas visiškai neatitiko naujų ekonominių ir politinių realių. Civilinio proceso reforma iš esmės vyko dviem etapais: pirmas etapas – 1964 m. tarybinio CPK keitimas, antras – naujojo CPK rengimas. Į klausimą, ar nebūtų užtekę tarybinio CPK reformos, V. Nekrošius atsako, kad parengti naująjį CPK buvo būtina, nes tik rengiant naują kompleksinį aktą yra įmanoma nuosekliai įgyvendinti tam tikrą proceso koncepciją, tuo tarpu reformuojant esamą kodeksą galima pataisyti.

Kodifikuotų įstatymų (kodeksų) reikšmė teisės sistemoje yra labai svarbi tiek teisinio reguliavimo, tiek teisės įgyvendinimo aspektu: kodeksuose įtvirtinami teisės principai bei normos, apimantys tam tikrą teisės šaką ar sudarantys atitinkamos teisės šakos branduolį. Priklausomai nuo teisės šakos ar srities specifikos kodifikavimo *apimtis* taip pat gali skirtis. Pavyzdžiui, Lietuvoje baudžiamosios teisės ar baudžiamąjo proceso teisės normos yra įtvirtintos atitinkamai Baudžiamajame ir Baudžiamąjo proceso kodeksuose (tiesa, kai kurie baudžiamosios teisės ir proceso principai taip pat įtvirtinti ir Konstitucijoje), tuo tarpu civilinės teisės normos plačiai reglamentuojamos ne tik Civiliniu kodeksu, bet ir kitais įstatymais (pavyzdžiui, Akcinių bendrovių, Žemės ir kt.). Nors kodeksų ir „paprastų“ įstatymų juridinė galia formaliai yra vienoda, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į kodeksų svarbą ir reikšmę (kaip pabrėžia C. Varga, kodeksas yra *organizacinis teisės centras*, turintis tam tikrą „biblinę“ funkciją¹³) atitinkamos teisės šakos vystimuisi, kolizijų atvejais kodeksams suteikia pirmenybę kitų įstatymų atžvilgiu. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad esant šio kodekso ir kitų įstatymų prieštaravimui, taikomos Civilinio kodekso nuostatos, išskyrus atvejus, kai kodeksas pirmenybę suteikia kitų įstatymų normoms.¹⁴

Skirtingose valstybėse kodifikavimo apimtis, mastas bei kodeksų struktūra skiriasi. Tiesa, galima įžvelgti ir tam tikrų panašumų, nes daugelyje užsienio valstybių kodeksų išskiriamos bendroji ir specialioji dalys, atskirai aptariami principai. Lietuviškieji kodeksai – tai gana didelės apimties, paprastai ne mažiau kaip kelis šimtus

¹² Bocken H. Ryckbost D. The Codification of Environmental Law – Proceedings of the International Conference. Kluwer Law, 1996, p. 118.

¹³ Ibid, p. 121.

¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Žin., 2000, Nr. 74-2262.

straipsnių apimantys teisės aktai (tiesa, yra ir gerokai siauresnės apimties teisės aktų, vadinamų „kodeksais“, bet kaip matysime vėliau, toks įvardijimas laikytinas ydingu). Didžiausios apimties pagal straipsnių skaičių yra Civilinis (1994 straipsniai) ir Civilinio proceso (817 straipsnių) kodeksai. Palyginimui Prancūzijos civilinį ir civilinio proceso kodeksus sudaro atitinkamai 2534 ir 1582 straipsniai.¹⁵

Galiojančių Lietuvos kodeksų sistema iš esmės pernelyg nesiskiria nuo užsienio šalių; daugumoje kontinentinės teisės tradicijos šalių egzistuoja civilinis, baudžiamasis, administracinis, darbo kodeksai bei atitinkami procesiniai įstatymai. Vis dėlto akcentuotina ir tai, kad tokios užsienio valstybėse kodeksais reglamentuotos „populiarios“ sritys kaip socialinės apsaugos teisė (Vokietijoje, Austrijoje, Liuksemburge, Prancūzijoje, Latvijoje), įmonių teisė (Vokietijoje, Prancūzijoje), mokesčių teisė ir statybų teisė (Vokietijoje, Austrijoje, Liuksemburge) Lietuvos Respublikoje nekodifikuotos. Žinoma, tai automatiškai nereiškia, kad egzistuoja realus poreikis šias sritis reglamentuoti būtent kodeksais. Akcentuotina, kad nėra universalių gairių, kuriomis remiantis būtų aišku, kurias teisės šakas ar teisės aktų sritis kodifikuoti, o kurias ne. Pasirinkimas, ką reikėtų kodifikuoti, kiekvienu atveju gali turėti ir šalininkų, ir oponentų. Pavyzdžiui, Vokietijoje nėra darbo santykius reglamentuojančio atskiro teisės akto, o su užimtumu susijusios nuostatos reglamentuotos Civiliniu kodeksu.¹⁶ Šioje valstybėje ginčiuose dėl darbo teisės sisteminimo būdo nėra bendros nuomonės, kodifikacijos priešininkai teigia, kad kodifikacijai būtinas demokratinėms santvarkoms nebūdingas valdžios tęstinumas (galbūt dėl to, kad kodeksui parengti reikia daugiau laiko, nei jo turi vienai kadencijai išrinktas įstatymų leidėjas). Be to, nurodoma, kad kodifikacija vargu ar įmanoma rinkos sąlygomis, kai darbo jėga yra labai mobili, o darbo kodeksus keisti, atnaujinti sudėtinga.¹⁷ Akivaizdu, kad kontinentinės teisės sistemos valstybėse nekyla didelių diskusijų dėl baudžiamojo ar civilinio kodeksų reikalingumo, bet kalbant apie siauresnės apimties ar sektorinę kodifikavimą (pvz., darbo ar aplinkos teisę), atsižvelgiant į įvairius veiksnius, gali būti pasirinktas tiek kodifikavimas, tiek ir labiau išskaidytas reglamentavimas ats-

---

¹⁵ Code civil. Version consolidée au 1 septembre 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20111018>>. Code de procédure civile. Version consolidée au 1 octobre 2011 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716&dateTexte=20111018>>.

¹⁶ Vokietijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>>.

¹⁷ *Nekrošius I.* Lietuvos darbo teisės kodifikavimo problemos. *Teisė* 2008, 68, p. 145–147. Objektvumo dėlei pažymėtina, kad Lietuvos kontekste ši išvalga nėra itin aktuali tuo aspektu, jog kodeksai (bent jau teisine prasme) keičiami ir „atnaujinami“ lygiai tokiais pačiais pagrindais kaip ir „paprasti“ įstatymai. Nors pripažintina, kad politine prasme kodeksus pakeisti galbūt ir sunkiau, bet tai jau nebe teisiniai argumentai.

kirais įstatymais. Politiniam sprendimui dėl atitinkamos teisės srities kodifikavimo įtakos gali turėti tokie veiksniai kaip valstybės teisės kodifikavimo tradicijos, jų perimamumas, užsienio valstybių patirtis kodifikuojant teisę, teisinės kultūros lygis valstybėje, taip pat ir kiti veiksniai.

Tiesa, paminėtina tai, kad Lietuvoje esama konkrečių gairių, kurie klausimai turi būti reglamentuojami būtent *įstatymais* (nereikėtų pamiršti, kad kodeksai neturi jokio specialaus statuso ir yra laikytini įstatymais, nors ir galinčiais turėti pirmenybę esant teisės normų kolizijoms). Pagal įvairiuose Konstitucinio Teismo nutarimuose pateiktą aiškinimą įstatymais reguliuojama viskas, kas susiję su žmogaus teisių bei laisvių patvirtinimu, jų turinio apibrėžimu, apsaugos bei gynimo teisinėmis nuostatomis ir leistinu jų apribojimu.¹⁸ Toks požiūris grindžiamas Konstitucijos straipsniais, nustatančiais, kad svarbiausios konstitucinės vertybės turi būti reglamentuojamos įstatymu.¹⁹ Ir vis dėlto iš to, kas išdėstyta anksčiau, aišku tik tai, kokie visuomeniniai santykiai turėtų būti reglamentuojami *įstatymais*, apie *kodeksus* nėra pasakyta nė žodžio. Tai galima aiškinti tuo, kad, kaip ir buvo minėta, kodeksas nėra aukštesnės galios teisės aktas (jam tik gali būti suteikiama pirmenybė kolizijų atvejais, kaip konkrečią teisės sritį cementuojančiam teisės aktui).

Esminis teisės kodifikavimui būdingas požymis yra *sistemiškumas* (kuris atsispindi ir kodekso *struktūroje*). Kodekso kūrimas nėra paprasčiausias normų sumetimas į vieną vietą, o jų logiškas išdėstymas teisės akte, sukuriant nuoseklią juridinę sistemą. Kodifikavimo metu chaotiškas, fragmentiškas bei prieštaringas teisinis reguliavimas („natūralaus“ teisės vystimosi pasekmė) sutvarkomas pagal bendrą koncepciją, kiekvienai normai numatant jai skirtą vietą sistemoje. Žinoma, ne visais atvejais nekodifikuota teisė pasižymi tokiomis savybėmis, kokios buvo ką tik įvardytos, tai priklauso nuo konkrečios teisės srities specifikos. Todėl nors teisės kodifikavimas ir laikytinas tobuliausia teisės sisteminimo forma, tam tikrais atvejais tai nėra pats tinkamiausias būdas.

Kai kurie teisės institutai dėl savo specifikos gali būti sunkiai sisteminami, o kurti sistemą vien dėl sistemos nėra itin prasminga. Pasak *C. Vargos*, ne visa teisė, o tik tam tikros jos sritys yra tinkamos šiam teisės objektyvizacijos būdui (t.y. kodifikavimui), todėl tam tikrais atvejais reikėtų pagalvoti apie kitokį teisės racionalizavimą (t.y. konsolidavimą, reviziją).²⁰ Galimas ir „dalinis“ kodifikavimas, pavyzdžiui, anali-

---

¹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl piliečių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo“ ir vėlesni.

¹⁹ „Teisės teorijos, įstatymų leidybos praktikos požiūriu tam tikri visuomenės prioritetiniai dalykai turi būti reguliuojami tik įstatymais.“ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas „Dėl piliečių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo“ ir vėlesni.

²⁰ *Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 351.*

zuodami mokesčių teisės kodifikavimo galimybes, kai kurie mokslininkai išskiria ir tokį variantą, kai pagrindinės taisyklės nurodomos kodekse, o labiau detalizuotos bei specifinės lieka specialiuose įstatymuose, kurie gali būti lanksčiau keičiami.²¹

Kalbant apie kodeksų *struktūros* ypatumus, kaip įdomesni iliustratyvūs pavyzdžiai paminėtini Prancūzijos kodeksai. Pavyzdžiui, šios valstybės Aplinkos kodekso²² struktūra yra pagrįsta dalykiniu bei sektoriniu kriterijais – I knygoje aptariamos bendrosios nuostatos, II – fizinė aplinka, III – natūrali aplinka, IV – flora ir fauna, V – tarša, rizikos ir pažeidimai, VI – nuostatos, taikomos atitinkamuose Prancūzijos užjūrio departamentuose, VII – aplinkos apsauga Antarktyje. Kiekviena iš šių knygų (*livre*) skirstoma į atskiras antraštines dalis (*titre*), savo ruožtu dalys skirstomos į skyrius (*chapitre*), o pastarieji į skirsnius (*section*), kuriuos kartais sudaro dar smulkesnės struktūrinės dalys subskirsniai (*sous-section*) ir paragrafai (*paragraphe*). Smulkiausia struktūrinė dalis – straipsnis (*article*). Straipsniai numeruojami ne paeiliui, o kaip ir Lietuvos civiliniame kodekse – pagal knygos, kuriai jie yra priskirti, numerį. Tokia struktūra lyg ir niekuo nėra ypatinga, bet įdomiausia tai, kad kodeksas padalytas į įstatyminę (*Partie législative*) ir reglamentacinę dalis (*Partie réglementaire*), kurių straipsniai atitinkamai numeruojami su raide L arba R priekyje. Tokios pačios struktūros laikomasi ir daugelyje kitų kodeksų (pavyzdžiui, Draudimo kodekse, Turizmo kodekse ir kt.), dar kituose į reguliacinę dalį taip pat yra įtraukiamos ir dekretais (*décret*) įtvirtintos nuostatos, žymimos raide D. Taigi prancūziškų kodeksų struktūra yra gana sudėtinga, nes susipina materialinės ir procesinės teisės nuostatos, bet savo ruožtu ir pakankamai aiški, nėra sudėtinga kodekse surasti reikiamą teisės normą. Tiesa, tokios struktūros laikomasi ne visada, mat Prancūzijoje galioja atskiri civilinis ir civilinio proceso, baudžiamasis ir baudžiamojo proceso kodeksai, taigi kodekso struktūra priklauso ir nuo kodifikuojamos srities specifikos. Lietuvos kodeksų struktūra nėra kuo nors ypatinga, pagrindinis struktūrinis bruožas yra kodeksų skirstymas į bendrąją ir specialiąją dalis. Pirmojoje aptariami principai, paskirtis, tikslai ir kitos bendro pobūdžio nuostatos, o antrojoje reguliuojami konkretūs visuomeniniai santykiai. Detalūs teisės aktų (tarp jų ir kodeksų) struktūros reikalavimai yra pateikiami Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatyme, kurio 8 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad įstatymą sudaro dalys, skyriai, skirsniai ir straipsniai.²³ Atsižvelgiant į įstatymo pobūdį, jame

---

²¹ *Thuronyi V.* Tax law design and drafting. Volume I. International Monetary Found, Washington D.C., 1996, p. 81.

²² Prancūzijos aplinkos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074220&dateTexte=20110623>>.

²³ Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas. Žin., 1995, Nr. 41-991.

gali būti ir ne visos sudėtinės dalys. Pažymėtina, kad atskiri reikalavimai konkrečiai kodeksams nenumatyti, tačiau pastarieji pasižymi kiek sudėtingesne struktūra – jau minėtu skirstymu į bendrąją bei specialiąją dalis. Civilinis kodeksas šiame kontekste yra išskirtinis, nes, be bendrosios ir specialiosios dalių, jis dar yra suskirstytas ir į tematinės knygas, o straipsniai numeruojami ne paeiliui, o kiekvienoje knygoje atskirai. Lietuvos kodeksuose, skirtingai nei Prancūzijos, nėra skirtingos juridinės galios normų, įstatymo įgyvendinamosios teisės normos kodeksais nėra reglamentuojamos.

Lietuvoje įstatymų leidėjas turi *diskreciją* kodifikuoti tas teisės sritis, kurias mano esant reikalinga kodifikuoti, ir šis procesas iš esmės priklauso nuo politinės valios ir apsisprendimo. Pačių kodifikavimo idėjų gimimas priklauso nuo daugelio veiksnių, pradedant valstybės teisine tradicija ir kodifikavimo istorija (tai galėtų būti viena iš priežasčių, kodėl, tarkim, iki šiol nėra Mokesčių ar Rinkimų kodeksų), baigiant teisinio reguliavimo ypatumais (painus ir sudėtingas reguliavimas, daug pasikartojančių ir besidubliuojančių normų skatina galvoti apie atitinkamos srities kodifikavimą), teisininkų bendrijos nuomone, užsienio valstybių mokslinės doktrinos ir geros praktikos įtaka.

Apibendrinant teigtina, kad kodeksai kuriami siekiant susisteminti atitinkamos teisės šakos ar srities normas. Tai juridiskai vientisi, bendra koncepcija suderinti įstatymai, pasižymintys aukštu norminio apibendrinimo laipsniu ir skirti kuriai nors socialinių santykių sričiai kompleksiskai reguliuoti. Esminis kodifikuoto teisės akto bruožas – *sistemiškumas*. Kodeksais reglamentuojama plati visuomeninių santykių sritis, o kodifikavimas yra pati efektyviausia teisės racionalizavimo forma, nes naudojantis šiuo įrankiu galima sukurti logiškai išplėtotą ir struktūruotą sistemą. Šį uždavinį sunku įgyvendinti, kai teisiniam reguliavimui būdingas chaotiškas vystymasis priimant daugybę teisės aktų ar teismų sprendimų. Atsižvelgiant į išsikeltą tikslą, kodifikacija gali keisti teisinį reguliavimą iš esmės arba būti orientuota į paprastą teisės normų sutvarkymą. Siekiant modernizuoti teisinę sistemą ir paskatinti tolesnį teisės vystymąsi neužtenka vien paprastai techniškai sutvarkyti normas ir išdėstyti jas naujame teisės akte.

3. TEISĖS KODIFIKAVIMO EIGA

Iki šiol daugiau buvo kalbama apie kodifikavimo sampratą, požymius ir kodifikuotinas teisės sritis. Tačiau ne mažiau svarbu ir tai, kaip kodifikavimas yra vykdomas. Identifikavus konkrečią kodifikuotiną sritį, kyla klausimas, kokiais kriterijais remiantis reikėtų *atrinkti teisės normas*, kurios sudarytų būsimą kodeksą. Paprastai kodeksu reglamentuojama konkreti teisės šaka, tačiau ne visada apimamas visas tos teisės šakos teisinis reguliavimas, mat dalis normų lieka įtvirtintos įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės

aktuose arba specialiuose įstatymuose. Todėl pagrindiniai *kriterijai*, kuriais remiantis turėtų būti atrenkamos į kodeksą įtrauktinos teisės normos, yra:

1. *kertinių nuostatų* (teisės šakos ar srities „branduolio“) *identifikavimas*;
2. *teisės normų priskyrimas* kodifikuojamai teisės šakai ar sričiai;
3. *kitų nuostatų*, kurios turėtų būti trauktinos į kodeksą, *identifikavimas* (ir nustatymas, kokios teisės normos turėtų būti paliekamos įstatymo įgyvendinamajame teisės akte ar specialiaame įstatyme).

Teisės šakos skiriamos pagal reguliavimo objektą, metodą, tikslą, santykių šalis ir t.t. Teisinio reguliavimo objektas yra teisės reguliuojami visuomeniniai santykiai, o teisės šakos reguliavimo objektu paprastai būna tam tikras giminingų santykių masyvas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.1 straipsnyje yra nurodyta, kad jis reglamentuoja „asmenų turtinius santykius ir su šiais santykiais susijusius asmeninius neturtinius santykius, taip pat šeimos santykius. Įstatymų nustatytais atvejais šis kodeksas taip pat reglamentuoja ir kitokius asmeninius neturtinius santykius.“²⁴ Analogiškai ir kituose kodeksuose paprastai būna numatoma, kokiems santykiams reguliuoti jie yra skirti.

Galimi atvejai, kada tas pats teisinis santykis yra reguliuojamas daugiau nei vienos teisės šakos, tačiau paprastai jos veikia šiek tiek skirtingais aspektais ir jų veikimas gali būti atskiriamas pagal kitus kriterijus, kaip reguliavimo metodas, paskirtis ir pan. Tokių atvejų pavyzdžiu gali būti kito žmogaus sveikatos sutrikdymas, už kurį bus taikoma baudžiamoji ir civilinė sankcijos – baudžiamoji kaip valstybinė prievartos priemonė už neteisėtą elgesį (pasižyminti savo specifinėmis funkcijomis – nubaudimo, galimybės nusikalsti atėmimo, perauklėjimo ir kt.) bei civilinė kaip asmeniui padarytos žalos kompensacija. Tarpusavyje neretai susipina ir civilinės teisės pošakis daiktinė teisė bei viešosios teisės (administracinės) normos, reglamentuojančios statybą, žemės naudojimą ir pan. Jos vėlgi gali būti atskiriamos pagal reguliavimo metodą, teisinių santykių šalis ir normų paskirtį. Abiejuose minėtuose pavyzdžiuose privatinei teisei priskirtinos tos normos, kurios numato teises ir pareigas tarp privačių subjektų, o viešajai – tarp privataus subjekto ir valdingus įgaliojimus turinčio subjekto. Taigi tais atvejais, kai kyla klausimas, kuriai teisės šakai priskirtina norma, o konkuruoja viešajai ir privatinei teisei priskirtinos teisės šakos, atsakymą gali padiktuoti normos paskirtis, adresatas ar reguliavimo metodas.

Keliant klausimą, kas turėtų būti reguliuojama kodeksu, atkreiptinas dėmesys į *įstatymo* ir *įstatymo įgyvendinamojo teisės akto* (anksčiau vartota sąvoka - *poįstatyminis aktas*) santykį. Įstatymas paprastai turi sudėtingą struktūrą, reguliuoja svarbiausius visuomeninius santykius bei yra pagrindas poįstatyminiam teisiniam

---

²⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Žin., 2000, Nr. 74-2262.

reguliavimui.²⁵ Poįstatyminiai teisės aktai remiasi įstatymais, jiems neprieštarauja ir juos konkretizuoja bei užtikrina jų įgyvendinimą.²⁶ Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Vyriausybė, leisdama teisės aktus, turi laikytis galiojančių įstatymų ir, vykdydama vienus įstatymus, negali pažeisti kitų; Vyriausybė teisės aktuose – poįstatyminiuose teisės aktuose – negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris konkuruotų su nustatytuju įstatymuose.²⁷ Kodeksas savo ruožtu neturi aukštesnės nei įstatymas galios teisės aktų hierarchijoje, todėl kyla klausimas – kas turėtų būti reglamentuojama būtent kodeksais. Atsižvelgiant į kodifikavimo paskirtį bei sampratą manytina, kad kodeksais tikslinga reglamentuoti svarbiausius visuomeninius santykius, pasižyminčius santykinu stabilumu ir plačia apimtimi, tuo būdu išvengiant dažno kodeksų keitimo ir smulkmeniško bei sudėtingo reglamentavimo. Dažna kaita išbalansuoja kodekso sistemą ir teisinį reguliavimą padaro painių bei eklektišką (pvz., Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas). Kita vertus, jeigu teisės norma reguliuoja svarbius teisinius santykius, vien siekis išvengti dažno kodekso keitimo nepateisina jos įtvirtinimo įstatymo įgyvendinamajame teisės akte, nes svarbiausi visuomeniniai santykiai turėtų būti reglamentuojami įstatymais (tarp jų ir kodeksais). Priimant kodeksą turėtų būti siekiama ne „užšaldyti“ atitinkamą teisinį reguliavimą, o sistemiskai aprėpti atitinkamą teisės sritį, suteikiant galimybę teisei ir toliau vystytis. Kodifikuojama sritis turėtų apimti platų visuomeninių santykių ratą, tai yra vienas iš svarbiausių kriterijų sprendžiant, ar atitinkama teisės sritis galėtų būti kodifikuojama. Siaurą ir specifinį klausimą tikslingiau reglamentuoti įstatymu.

Atrenkant, ką reikėtų kodifikuoti, svarbu atkreipti dėmesį ne tik į konkrečią teisės sritį reglamentuojančius *teisės aktus*, bet ir į tokį teisės šaltinį kaip *teisminis precedentas*. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33 straipsnyje numatyta, kad teismai yra saistomi savo pačių sukurtų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose, o žemesnės instancijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos teismų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. *Teisminio precedento*, kaip privalomo teisės šaltinio, vaidmuo dar akivaizdžiau pabrėžtas Lietuvos konstitucinėje doktrinoje. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime nurodė, kad „bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurtų precedentų

²⁵ *Baublys L. et al.* Teisės teorijos įvadas. MRU, 2010, p. 260–261.

²⁶ *Ibid.*, p. 263.

²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d., 2001 m. spalio 30 d., 2005 m. liepos 8 d., 2007 m. gegužės 23 d. nutarimai. Cituota iš *Baublys L. et al.* Teisės teorijos įvadas. MRU, 2010, p. 265.

– sprendimų analogiškose bylose; žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose“. Taigi teisės šaltiniu pripažintinas ir teisminis precedentas, o tai savaime ap-sunkina galimybes asmeniui išsiaiškinti teisės reguliavimo turinį, nes to reikia ieškoti pavieniauose teismų sprendimuose. Be to, teismo precedentas, kaip šaltinis, pasižymi ir tuo, kad jame paprastai nebūna aiškiai atskirta privalomoji (*ratio decidendi*) ir tik patariamoji (*obiter dictum*) dalys. Dar daugiau neaiškumų kyla, kai plėtojant teis-mų praktiką „nutolstama“ nuo originalaus įstatymo teksto, kuris pasidaro perdėm archajiškas ir nebeatspindi pasikeitusių aplinkybių. Todėl rengiant naują kodeksą arba atitinkamai keičiant galiojančią tikslinga atsižvelgti ir į teismų praktiką, o esant būtinybei atitinkamas nuostatas įtvirtinti norminiame akte. Tiesa, analizuojant pre-cedentų perkėlimo į norminį teisės aktą galimybes reikėtų atsižvelgti į tai, ar teismų praktika analizuojamu klausimu yra galutinai susiformavusi bei vientisa, taip pat ar yra pakankamai tvirtas doktrininis užnugaris. Pažymėtina, kad rengiant kodek-są galima *paskatinti* tolesnį teisės šakos vystymąsi įtvirtinant progresyvias teises nuostatas, kurias vėliau išplėtotų teismai. Todėl reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kokie teisiniai santykiai dėl netobulo reguliavimo kelia daugiausia problemų teismams ir kokios yra atitinkamos teisės šakos vystimosi tendencijos. To nepadarius, kyla pavojus teismus „įrėminti“ į tam tikrus juridinius rėmus, o tai lemtų atitinkamos teisės šakos sąstingį.

Pats svarbiausias aspektas – kodekso *konceptijos, sistemos ir struktūros* sukūrimas. Paskutiniai du aspektai daugiau sietini su logišku ir nuosekliu teisės normų išdėstymu ir yra daugiau techninio pobūdžio, o *konceptijoje* turėtų atsispindėti pagrindinės idėjos, kuriomis remiantis konstruojamas kodeksas. Savo ruožtu nuo koncepcijos priklauso ir sistemos bei struktūros pasirinkimas. Tai yra labai svarbūs aspektai, kurie turėtų būti detaliam aptarti prieš pradėdant kodifikuoti atitinkamą teisės sritį, nes jie lemia būsimo kodekso architektūrą. Kuriant kodekso koncepciją visų pirma reikėtų apibrėžti tikslus ir uždavinius, kurių siekiama kodifikuojant atitinkamą sritį. Taip pat svarbu atsižvelgti į doktrininius darbus, konsultuotis su atitinkamų sričių ekspertais ir išanalizuoti užsienio patirtį atitinkamoje srityje. Taigi tai tarsi išanks-tinis, parengiamasis darbas, tuo tarpu teisės normų masyvas sistematizuojamas bei struktūrizuojamas jau per patį kodifikavimą (žinoma, tam tikru mastu struktūros apmatai taip pat yra numatomi iš anksto). Koncepcijos svarbą (administracinės teisės kontekste) yra pabrėžęs ir A. Dziegoraitis, pasak jo, rimtos koncepcijos ir ilgalaikių administracinės teisės normų nuostatų nebuvimas lems problemas, kurias bus mė-ginama spręsti vėl keičiant ir pildant kodeksus, o tai papiktins bene daugiausiai su

administraciniais teisės pažeidimais susiduriančią visuomenę.²⁸ Akivaizdus to pavyzdys yra galiojantis ATPK, kuris keičiamas ir pildomas labai dažnai. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į C. Vargos mintį, kad kodifikavimas yra pokyčių šaltinis, nes veikama kodifikuojama teisė, bet jis yra ir stabilumą bei sistemos tęstinumą užtikrinantis veiksnys.²⁹ Taigi į šią kodifikavimo funkciją turėtų būti atsižvelgiama dar tik pradėdant rengti kodeksą.

Kodekso koncepcija turėtų būti tvirtinama atskiru dokumentu prieš pradėdant teisės srities kodifikavimą. Kaip sektinas pavyzdys paminėtina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. balandžio 7 d. patvirtinta Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcija.³⁰ Šį dokumentą sudaro tokios struktūrinės dalys: „(I) teisinis koncepcijos rengimo pagrindas, (II) išsami esamos padėties analizė, (III) fizinio asmens bankroto teisinio reguliavimo nebuvimo neigiamų pasekmių analizė, (IV) fizinio asmens bankroto santykių kokybinės ar kiekybinės charakteristikos, teigiamos ir neigiamos pasekmės, (V) kitų valstybių teisinio reguliavimo ir visuomeninių santykių apžvalga, (VI) tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės normų įgyvendinimas ir atitiktis joms, (VII) mokslinių tyrimų, ekspertizių rezultatų apžvalga ir analizė, (VIII) aktualios teismų praktikos apžvalga ir analizė, (IX) finansinis ir ekonominis fizinio asmens bankroto teisinio reguliavimo pagrindas, (X) įstatymo struktūra, (XI) keistini ar pripažintini netekusiais galios teisės aktai.“ Šios koncepcijos sudėtinės dalys, atitinkamai pakoregavus, pritaikytinos ir analizuojant įvairių teisės sričių kodifikavimo galimybes. Kita vertus, kaip ydingą praktiką galima paminėti tokius atvejus, kai kodeksui parengti sudaroma darbo grupė, tačiau nėra patvirtinama kodekso rengimo koncepcija, tikslai, uždaviniai ar kryptys.³¹ Tokiu atveju vienintelė darbo grupės užduotis yra kodekso projekto parengimas, o kokiomis kryptimis ir kaip bus dirbama, daug priklauso nuo pačių darbo grupės narių.

Kodekso *struktūrai* bendrų reikalavimų nėra. Atitinkamos kodekso dalys pagal susiklosčiusias tradicijas gali būti vadinamos ir numeruojamos įvairiai. Kodeksai, kaip didesnės apimties teisės aktai, paprastai turi sudėtingesnę struktūrą nei paprasti įstatymai. Struktūra priklauso ir nuo kodifikuojamos srities specifikos bei kodifikavimo apimties, nes esant didelei apimčiai didėja ir detalesnio struktūrizavimo poreikis.

---

²⁸ Žr. *Jasiūnaitė B.* Sovietinės kodifikacijos erai sudie?! Teisės žinios, 2003, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=738&zurnala_s=2&tem=REFORMA&zur_id=48>.

²⁹ *Varga C.* Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 228.

³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 413 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijos patvirtinimo“.

³¹ Žr. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2011 m. sprendimą Nr. SV-S-1278 „Dėl darbo grupės rinkimų kodekso projektui parengti sudarymo“.

Paradoksalu, bet sudėtingesnė struktūra tokiu atveju kodeksu reguliuojamą sritį padaro aiškesnę. Būsimo kodekso struktūrinės dalys (bent jau stambiausios iš jų) ir jomis reglamentuojami visuomeniniai santykiai turėtų būti apibrėžti kodekso koncepcijoje.

4. KODIFIKAVIMO TIKSLAI IR PRIEŽASTYS, POREIKIO INDIKATORIAI

Kaip jau buvo minėta įvade, Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo programoje yra iškėlusį vienintelį kodifikavimo ir konsolidavimo tikslą – mažinti teisės aktų kiekį. Kadangi šis tikslas yra toli gražu ne vienintelis (ir svarbiausias), toliau panagrinėsime kitus teisės kodifikavimo tikslus bei aptarsime kodifikavimą lemiančias priežastis.

Istoriškai kodifikacija pirmiausia buvo orientuota į teisės *partikuliarizmo* įveikimą, paprotinės teisės įdokumentinimą ir valstybės prestižo stiprinimą (žr. 5 dalį „Teisės kodifikavimo istorinė raida“). Lietuvoje šie klausimai šiuo metu nebėra aktualūs, nes reikšmingiausias visuomeninius santykius reguliuojančios normos (pvz., baudžiamoji, komercinė, šeimos teisė ir pan.) yra bendros visai valstybės teritorijai, o tam tikra teisinio reguliavimo sritis pagrįstai palikta administracinių vienetų savivaldos jurisdikcijai. Taigi, konstatuotina, kad teisės partikuliarizmo pašalinimo indikatorius šių dienų Lietuvos teisinės sistemos kontekste nėra aktualus. Tas pats pasakytina ir apie kitą istorinį kodifikavimo tikslą – siekį sustiprinti valstybės *prestižą* priimant „savus“, nacionalinius, kodeksus, nes po nepriklausomybės ilgą laiką galioję adaptuoti sovietiniai kodeksai 2000–2003 metais buvo pakeisti (išskyrus Administracinių teisės pažeidimų kodeksą).

Teisė kodifikuojama ir kovojant su jos *neaiškumu*, kodifikavimo procesais ji padaroma aiškesnė, suprantamesnė kiekvienam piliečiui, ne tik teisininkams. Kaip nurodo S. *Grundmannas*, esminiai kodifikavimo pranašumai yra tai, kad sistema padaroma aiški, o taisyklės gali būti lengvai surandamos.³² Paprastai kodeksai, lyginant su kitais teisės šaltiniais, būna logiškai struktūrizuoti, dėl to taikant teisę daug paprasčiau atrasti konkretų visuomeninį santykį reguliuojančią normą.³³ Neaiškumą gali nulemti ir didelis giminingų teisės aktų kiekis³⁴,

---

³² Grundmann S., Schauer M. (eds). The Architecture of European Codes and Contract Law. Kluwer Law International, 2006, p. 3.

³³ Wacks R. Understanding Jurisprudence: an Introduction to Legal Theory. Second edition, Oxford University press, 2009, p. 77.

³⁴ Teisės aktų kiekio mažinimas kaip teisės sisteminimo apskritai tikslas nurodomas penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programoje. Penkioliktosios Vyriausybės veiklos programa. Nr. XIP-127, 2008-12-04 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332226&p_query=&p_tr2=>>.

kai tų pačių ar glaudžiai susijusių teisinių santykių reguliavimas yra „išbars-tytas“ per daugiau nei vieną teisės aktą ar tai, kad tarpusavyje jie nėra aiškiai sisteminti ir pan. Todėl kodifikuojant teisę yra svarbu sisteminti ne tik atskirus įstatymus, bet ir kitus susijusius teisės šaltinius – *įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus* ir *teismų praktiką*. Tiesa, kodekso priėmimas nėra panacėja teisės normų aiškumui garantuoti, mat galimas ir atvirkštinis rezultatas. Sudėtinga struktūra, sistemiškumo nebuvimas, blanketinių normų gausa, griozdiškos formuluotės ir perdėm įmantri juridizuota kalba gali sukelti ir atvirkštinį efektą. Vien į profesionalus orientuoti juridiniai talmudai užprogramuoti nesėkmei, nes teisė yra skirta visai visuomenei, o ne siauram profesionalų ratui. C. Varga, apibūdindamas 1900 metų Vokietijos civilinį kodeksą, nurodo, kad po ilgų kodekso rengimo metų galiausiai gimė „teisininkų teisė“ (vok. *Juristenrecht*), kuri buvo parašyta „teisininkų kalba“, todėl nors kodeksas ir sulaukė pripažinimo Vokietijos teisininkų bendruomenėje dėl jo abstrakčios logiškos struktūros ir perfekcionistiškai sukurtos sistemos, visuomenė jo priėmimui liko abejinga.³⁵ Todėl kodifikuojant teisę ypatingą dėmesį reikėtų skirti būsimo kodekso *kalbai*. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymo 10 straipsnyje nurodomus teisės akto turinio reikalavimus:

- teisės akto turinys turi atitikti jo paskirtį;
- teisės akto turinys turi būti logiškas, glaustas ir aiškus;
- tekste neturi būti nereikalingų arba netaisyklingų žodžių, žodžių junginių, pastabų ir dviprasmybių. Straipsnio tekstas nekartojamas kituose straipsniuose. Neleistini žodžių sutrumpinimai, išskyrus atvejus, kai pateikiama nuoroda į leidinį, kuriame šis aktas oficialiai paskelbtas. Pirmą kartą minimas pavadinimas negali būti trumpinamas.³⁶

Kita vertus, reikėtų nepamiršti ir to, kad visuomeniniai santykiai darosi vis sudėtingesni, automatiškai sudėtingesnė tampa ir teisė, tad ją sunkiau suprasti. Atsižvelgiant į tai, kodifikuojant teisę reikalingas tam tikras kompromisas tarp visuomenės ir teisininkų profesinės bendrijos, siekiant, kad kodeksas nebūtų pernelyg sudėtingas ir sunkiai suprantamas, bet vengiant ir teisinio primityvizmo, buitiškumo ar kazuistikos. Turint omenyje tai, kad kodeksai yra rengiami profesionalių teisininkų, tai nėra lengvas uždavinys. Dar sunkiau šį uždavinį įgyvendinti turint omenyje tai,

---

³⁵ Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 109.

³⁶ Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas. Žin., 1995, Nr. 41-991.

kad visuomenė paprastai kodeksų projektais nesidomi.³⁷

Kodifikavimas taip pat įneša *vientisumo* į eklektiško turinio teisės sistemą³⁸. Didelis teisės aktų, jų pakeitimų kiekis kelia normų kolizijų grėsmę, padaugėja neaiškumų taikant teisę dėl normų konkurencijos, atsiranda daugiau skirtingomis reikšmėmis vartojamų sąvokų ir pan. Dažniausiai šie reiškiniai yra neišvengiami, kai tam tikrą visuomeninių santykių sritį reglamentuoja pernelyg daug teisės aktų. Paprastai jie yra pastebimi tik iškilus teisiniams ginčams. Kodifikavimo procesu vykdomas teisės sisteminimas yra proga tokius reguliavimo netobulumus aptikti ir pašalinti, sujungiant skirtingos kilmės ir laikotarpio taisykles, išsprendžiant prieštaravimus, panaikinant pasikartojimus, dviprasmybes bei kitaip patobulinant juridinę struktūrą.

Viena iš galimų kodifikavimo pasekmių yra ir normų *turinio kokybės* pagerinimas. Pasirinkus kodifikavimo modelį, kada galiojantis reguliavimas yra pakoreguojamas, paprastai būna atliekama bent jau paviršutiniška normų kokybės revizija arba galiojantis teisinis reguliavimas keičiamas iš esmės. Panaikinamos „mirusios“, nebeaktualios, tiesiog pasenusios ir neatitinkančios pakitusių visuomeninių santykių normos. Esant gilesnei analizei, gali būti pasitelkiamas lyginamasis metodas ir taip pasisemiama užsienio valstybių patirties³⁹ kodifikuojant konkrečią sritį. Tokių pokyčių poreikis preziumuotinas, kai galioja seniai priimti ir ilgą laiką neatnaujinti teisės aktai. Tiesa, teisinio reguliavimo netobulumas gali būti išsprendžiamas ne tik kodifikuojant teisę, bet ir tiesiog atliekant atitinkamus teisės aktų pakeitimus ar papildymus. Kodifikavimu spręstinos didesnio masto, konceptualios problemos, kurioms išspręsti paprastų teisės aktų pakeitimų neužtenka.

Taigi galima daryti išvadą, kad kodifikavimo poreikį suponuojantys požymiai yra teisės *neaiškumas*, teisinio reguliavimo *vientisumo stoka* ir siekis užtikrinti juridinės technikos *kokybę*. Šie požymiai yra susipynę, nes, tarkim, didelis teisės sritį reglamentuojančių teisės aktų skaičius suponuoja ir vientisumo stoką, ir reguliavimo neaiškumą, o žema juridinės technikos kokybė (pasireiškianti kaip normų kolizijos, dažna konkurencija, skirtingomis prasmėmis vartojamos sąvokos ir pan.) savo ruožtu teisinį reguliavimą daro sunkiai suprantamą. Pažymėtina, kad minėti kriterijai yra *vertinamojo* pobūdžio ir priklauso nuo konkrečios srities specifikos. Tai lemia teisinio reguliavimo ir teisės, kaip socialinio mokslo, ypatu-

---

³⁷ Visuomenei svarstyti buvo pateiktas ATPK projektas, bet didesnio atgarsio jis nesulaukė. Pasak doc. dr. G. Švedo, kaip rodo kitų kodeksų projektų paskelbimo praktika, visuomenė šiais pamatinių teisės aktų projektais retai susidomi iš esmės. Žr. *Jasiūnaitė B.* Sovietinės kodifikacijos erai sudie?! Teisės žinios, 2003, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=738&zurnalas=2&tem=REFORMA&zur_id=48>.

³⁸ Stone F. F. A Primer on Codification. 29 Tulane Law Review 303, 305-09, 1955.

³⁹ Ibid.

mai. Skirtingai nuo tikslųjų mokslų, kuriuose paprastai į pateiktą klausimą yra tik vienas teisingas atsakymas, teisė gali būti interpretuojama labai įvairiai ir priklausomai nuo interpretuotojo tikslų, vyraujančios ideologijos, teisinės sąmonės bei kultūros galimi interpretavimo rezultatai gali būti prieštaringi. Pavyzdžiui, konkreti teisės norma gali būti aiški teisinį išsilavinimą turinčiam asmeniui, bet sunkiai suprantama visiems kitiems. Net ir pačioje teisinėje bendruomenėje konkrečios teisės srities kodifikavimo poreikis bei galimi būdai gali būti suvokiami visiškai skirtingai.

Beje, anksčiau minėti požymiai gali būti traktuojami ir kaip uždaviniai, kurie iškeliami kodifikuojančiam subjektui, nes konstatavus tai, jog teisinis reguliavimas yra neaiškus bei nevientisas, kodifikuojant atitinkamai turėtų būti siekiama jį padaryti aiškų ir vientisą. Vertinant teisės normų funkcionavimą atitinkamoje sistemoje, galima išskirti ir smulkesnius kriterijus, pavyzdžiui, V. *Thuronyi*, nagrinėdamas mokesčių teisės reguliavimą, išskiria teisės normos *suprantamumą, organizavimą, efektyvumą ir integraciją*.⁴⁰ Pasak šio autoriaus, *suprantamumas* reiškia įstatymo lengvą įskaitomumą ir sekamumą, t.y. turi būti identifikuojama, ar teisės normų formuluojamos elgesio taisyklės nėra pernelyg abstrakčios ir todėl sunkiai suprantamos bei tai, ar pats teisinis reguliavimas nėra painus ir dviprasmiškas. *Organizavimas* reiškia normos vidinę struktūrą, jos vietą įstatyme, *efektyvumas* – įstatymo galimybes įgyvendinti juo siekiamus tikslus, o *integracija* – teisės akto vietą visoje teisės sistemoje ir teisėkūroje. Kaip matome, šie kriterijai (galbūt tik išskyrus efektyvumą) daugiau ar mažiau atkartoja anksčiau minėtus kodifikavimo poreikį suponuojančius požymius, nes suprantamumas sietinas su aiškumu, organizavimas ir integracija – su teisinio reguliavimo kokybe.

Dar vienas svarbus kodifikavimo tikslas – jau anksčiau minėtas *sistemiškumo* siekis. Tiesa, šiuo atveju reikėtų laikytis tam tikro atsargumo ir, kaip teigia S. *Grundmannas*, nekurti sistemos (arba architektūros) vien dėl sistemos. Pasak jo, kodifikuojant teisę tikslu turėtų būti *fundamentaliai nauja sisteminė koncepcija*.⁴¹ Tiesa, minėtas autorius turėjo omenyje europinio lygmens kodifikaciją sutarčių teisės srityje, tačiau minėta mintis prasminga ir nacionaliniame kontekste. Jam savotiškai antrina ir C. *Varga*, kuris teigia, kad kodifikavimas naudingas tik esant atitinkamam teisės *dinamiškumui*, o modernių kodifikacijos metodų tikslas yra ne sustingdyti teisę, o suteikti jai tinkamą struktūrą, įvertinant didelę masę principų, taisyklių, išimčių ir kitokių nuostatų teisinį reguliavimą patobulinti nuo kazuistinio atsitiktinio iki gerai veikiančios sistemos lygio.⁴²

⁴⁰ *Thuronyi V.* Tax law design and drafting. Volume I. International Monetary Found, Washington D. C., 1996, p. 72.

⁴¹ *Grundmann S., Schauer M.* (eds). The Architecture of European Codes and Contract Law. Kluwer Law International, 2006, p. 4.

⁴² *Varga C.* Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 351.

5. TEISĖS KODIFIKAVIMO ISTORINĖ RAIDA

Moksliniame darbe analizuojant istorinę patirtį visada kyla pavojus nukrypti į formalų faktų aprašymą, kuris neaišku kuo yra naudingas (išskyrus paties autoriaus ir skaitytojų akiračio praplėtimą), ypač tada, kai tyrimas yra orientuotas ne į praeities tyrimą, o į dabartines realijas. Žvilgsnis į teisės kodifikavimą per istorinę prizmę šiuo atveju nėra savitiksliis – siekiama atskleisti, kaip bėgant laikui keitėsi kodifikavimo samprata, kokios aplinkybės lėmė atitinkamų kodeksų priėmimą. Manytina, kad istorinės patirties analizė yra naudinga ir vertinant kodifikavimo perspektyvas nūdienos Lietuvoje.

Pirmieji bandymai kodifikuoti teisę vyko dar senovės civilizacijose. Kaip vienas žinomiausių senovės teisės sisteminimo pavyzdžių paminėtinas Babilono karaliaus Hamurabio teisynas, sudarytas apie 1750 m. pr. m. e. ir reglamentavęs įvairias karalystės gyvenimo sritis.⁴³ Bandymai kodifikuoti teisę tęsėsi ir Senovės Romoje – 451 m. pr. m. e. buvo parengtas ir Romos miesto aikštėje viešai publikuotas 12 lentelių įstatymų rinkinys, o V amžiuje sudarytas ir pirmasis oficialus Romos imperatorių konstitucijų rinkinys *Codex Theodosianus*. Tiesa, tuometinis kodifikavimas vertintinas gan rezervuotai ir jį galima apibūdinti kaip gana statišką procesą, nes pagrindinis uždavinys buvo ne sukurti naują sistemą, turinčią savo vidinę logiką bei struktūrą, o tiesiog surinkti ir viename akte surašyti „išsibarsčiusius“ teisės aktus bei oficialiuose dokumentuose įtvirtinti *de facto* veikiančias paprotines teisės normas, taip suteikiant teisiniam reguliavimui daugiau aiškumo. Kaip išsamiausias to meto kodifikacinis darbas paminėtinas Rytų Romos imperijos imperatoriaus Justiniano valdymo laikais sudarytas, bet po šio imperatoriaus mirties praėjus šimtmečiams, tik 1583 m. išleistas *Corpus iuris civilis*. Šiame teisės šaltinyje naujos teisės normos taip pat nebuvo kuriamos, o tiesiog surinkta ir susisteminta galiojanti teisė, įtraukiant ir mokslinę doktriną (institucijas). Siekiant, kad nebūtų prieštaravimų teisėje ir kad senosios teisės konstrukcijos atitiktų pasikeitusias socialines ir ekonomines sąlygas, buvo daromi tam tikri į šias dalis įdedamų tekstų pakeitimai. Taigi *Corpus iuris civilis* yra romėnų teisės kompiliacija, kuri įtvirtino galiojančią silpnėjančios imperijos teisinę tvarką siekiant užtikrinti teisės stabilumą, tačiau neturint tikslo keisti ar modifikuoti galiojančio teisinio reguliavimo. Šis teisės šaltinis turėjo didelę įtaką Europos teisės raidai tiek turinio (romėnų teisės normos), tiek ir formos (teisės normų įtvirtinimas kodekse) atžvilgiu.

---

⁴³ Skirtingai nei gali būti įsivaizduojama, Hamurabio teisynas nėra pats seniausias kodifikavimo pavyzdys. Šumerų valdovo Ur-Nammu kodeksas buvo sudarytas dar apie 2100–2050 pr. m. e. Tiesa, jis laikytinas seniausiu sąlygiškai, mat negalima atmesti prielaidos, kad atitinkami įstatymų rinkiniai iki mūsų dienų neišliko. *Kramer. S. N. History Begins at Sumer. Thirty-Nine Firsts in Recorded History*, University of Pennsylvania Press 1956, p. 52–55.

Modernios kodifikavimo tradicijos ištakomis dažniausiai laikomas su Švietimo epocha sietinas judėjimas Prancūzijoje XVIII a. pab. – XIX a. pr.⁴⁴ Tiesa, bandymų kodifikuoti atskiras teisės šakas tiek Prancūzijoje, tiek kitose valstybėse (paminėtini ir LDK statutai) būta ir anksčiau, bet dėl savo lokalaus pobūdžio ir riboto efektyvumo jie iš esmės neturėjo didelės įtakos tolesnei kodifikavimo raidai. Plataus masto kodifikavimo poreikį XVIII–XIX amžių sandūroje lėmė daugybė veiksnių: nuo pasikeitusios politinės santvarkos ir visuomenės struktūros (Prancūzija) iki siekio įtvirtinti „apšviestąjį absoliutizmą“ bei sustiprinti valdžios prestižą (Austrija, Prūsija). Būtent šiuo periodu atsirado nauja kodifikavimo, kaip teisės normų susiejimo į vientisą *logiškai pagrįstą sistemą*, samprata. Iki tol kodifikavimas buvo suprantamas daugiau kaip kiekybinis įrankis teisei sukcentruoti, o pagal naują sampratą šio proceso metu bendri principai, normos, konkuruojantys teisės aktai bei įvairios nuostatos turėjo būti kokybiškai transformuoti į logiškai pagrįstą ir nuoseklų teisės aktą.⁴⁵

Iki Napoleono civilinio kodekso (*Code Civil des Français*) priėmimo 1804 metais viena didžiausių problemų Prancūzijoje buvo skirtinga teisė atskiruose regionuose. Pietinėje valstybės dalyje galiojo romėnų civilinė teisė, o šiaurėje pagrindinis teisės šaltinis buvo papročiai, kurie atskiruose administraciniuose vienetuose buvo nevienodi.⁴⁶ Tai nebuvo pats pirmasis civilinis kodeksas Europoje (pvz., Bavarijos civilinis kodeksas baigtas rengti dar 1756 metais), tačiau, be jokių abejonių, turėjęs didžiausią įtaką civilinės teisės raidai visame pasaulyje. Tai lėmė tiek tuometinis Prancūzijos politinis svoris, tiek ir paties kodekso savybės – lengvai taikomos normos, nesudėtinga struktūra, aiški kalba ir lengvas stilius. Dar vienas naujas bruožas, kuriuo pasižymėjo šis kodeksas – tai jo sisteminis pobūdis, pasireiškiantis per struktūrą, apimančią konkrečių reguliavimo sričių logiką ir sisteminius reikalavimus.⁴⁷ Todėl kodeksas buvo lengvai pritaikomas praktikoje ir patrauklus civilinės teisės kodifikavimo pavyzdys kitoms valstybėms. Skirtingai nuo vokiškų savo analogų, kurie pradėdant 1794 metų Prūsijos teisyną (*Das Allgemeine Landrecht*) ir baigiant 1900 metų jau suvienytos Vokietijos civiliniu kodeksu (*Bürgerliches Gesetzbuch*) buvo kritikuojami dėl pernelyg detalaus, smulkmeniško ir kazuistiško reguliavimo, todėl praktikoje taikyti šiuos kodeksus buvo itin sudėtinga. Kaip nurodo *P.Remy-Corlay*, Napoleono kodekso stilius yra „aiškus, paprastas ir suprantamas“ ir smarkiai skiriasi nuo „vokišku stiliumi“ parašyto Vokietijos civilinio kodekso, pasižyminčio kur kas didesne precizika, tačiau

⁴⁴ *Glendon M. A., Gordon M. W., Osakwe C. Comparative Legal Traditions. Text, Materials and Cases. West Publishing Co., 1985, p. 48.*

⁴⁵ *Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 72.*

⁴⁶ *Bell J., Boyron S., Whittaker S. Principles of French Law. Oxford University press, 1998, p. 23.*

⁴⁷ *Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010, p. 104.*

labai sunkaus suprasti dėl jo sudėtingumo.⁴⁸ Šį skirtumą kiti autoriai aiškina tuo, kad Prancūzijoje prie kodifikavimo ideologinio parengimo daugiausia prisidėjo filosofai, kurie teisę traktavo kaip visuomenės reformavimo priemonę⁴⁹ ir siekė kaip įmanoma atsiriboti nuo iki tol galiojusios feodalinės teisės, tuo tarpu Vokietijoje pirmuoju smuiku grojo prigimtinės teisės šalininkai teisininkai, kuriems revoliucinės idėjos buvo nepriimtinos, todėl buvo nukrypta į teisinį technicizmą.⁵⁰

Pažymėtina, kad Prancūzijos civilinio kodekso sudarymas nebuvo tik teisės normų *perrašymas*, įtvirtinant *status quo*, o kūrybinė į ateitį orientuota teisėkūra, ne tik vienodinant egzistuojančias teisės normas ir šalinant prieštaravimus, bet ir kuriant naujas teisės normas bei institutus. Tuo šis kodeksas kokybiškai skiriasi nuo ankstesnių bandymų kodifikuoti teisę, kurie dažniausiai laikytini daugiau teisės kompiliacijomis. Todėl Napoleono kodekso priėmimas reikšmingai pakeitė kodifikavimo sampratą nuo statiško galiojančių teisės aktų sisteminimo iki dinamiškos ir aktyvios teisės kūrybos, sukuriant kokybiškai naują sistemą su savita struktūra. Žinoma, būtų naivu teigti, kad priėmus šį kodeksą per vieną dieną viskas pasikeitė ir kad jis buvo vienintelis tai lėmęs veiksnys. Be to, formalus, statiškas, į teisinių problemų spendimą orientuotas teisės kodifikavimas taip pat niekur nedingo. Vis dėlto šio kodekso reikšmė kodifikacijos raidai yra pakankamai didelė, todėl jis vertintinas kaip dvi kodifikavimo epochas (archajiškąją ir moderniąją) skiriantis simbolis.

Tiesa, kodifikavimo raida ties tuo nesustojo, konkretūs teisės kodifikavimo būdai, priemonės, kodeksų architektūra priklauso nuo skirtingų valstybių teisinių tradicijų ir kodekso kūrimą lydėjusių aplinkybių. Ne visos valstybės siekia kurti originalios struktūros kodeksus, dažnai tam tikros idėjos yra pasiskolinamos iš labiau pažengusių valstybių, pasitaiko ir tokių atvejų, kai vienos valstybės kodeksas yra tiesiog „transplantuojamas“ į kitos valstybės teisinę sistemą. Toks būdas vertintinas kritiškai, nes taip į teisinę sistemą perkeliama svetimos prigimties teisė, jos neadaptuojant ir nepritaikant prie vietinių realijų, o tai gali kelti sunkumų kodeksą taikant. Tačiau apskritai perimti gerą praktiką yra naudinga ir vien iš originalumo poreikio bandyti kurti „nacionalinį produktą“, užuot pasinaudojus užsienio patirtimi, nėra labai išmintinga. Galbūt dėl šios priežasties, pasak *L. Vekas*, Centrinės Europos valstybės rinkosi verčiau sekti Vakarų Europos valstybėmis, nei kodifikuoti

---

⁴⁸ Grundmann S., Schauer M. (eds). *The Architecture of European Codes and Contract Law*. Kluwer Law International, 2006, p. 33.

⁴⁹ „Ar jūs norite gerų įstatymų? Sudeginkite senuosius ir suraukite naujus“. Voltaire, under the entry „Lois“, vol. VIII, p. 28, para. 1. Cituota iš *Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon*. Second edition. Budapest, 2010, p. 128.

⁵⁰ *Varga C. Codification as a Socio-Historical Phenomenon*. Second edition. Budapest, 2010, p. 95.

teisę savarankiškai.⁵¹ Kodifikavimo mastas taip pat skirtingas, plačiausiai teisė kodifikuota kontinentinės teisės sistemos valstybėse (ypač galias kodifikavimo tradicijas turinčioje Prancūzijoje), kuriose, be pagrindinių teisės šakų, tokių kaip civilinė, baudžiamoji ar administracinė teisė, kodeksais dažnai yra reglamentuojamos ir siauresnės sritys, tokios kaip aplinkos teisė ar šeimos teisė.

Lietuvos teisės sisteminimo istorija siekia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (toliau – LDK) laikus ir vyko centrinio valstybės aparato pastangomis per Žemės privilegijas, Lietuvos Statutus ir kitus bendrus valstybinius aktus. Tai reiškė sąmoningą politinio LDK centro (Lietuvos) teisės išplėtimą slavų žemėse ir LDK teisės kūrimą Lietuvos teisės pagrindu panaudojant kai kuriuos slavų teisės elementus.⁵² Pirmuoju bandymu kodifikuoti LDK teisę laikytinas 1468 metų Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Kazimiero teisynas, kuriame buvo kodifikuotos įvairių teisės šakų normos. Siekiant įveikti teisės partikuliarizmą ir suvienodinti teisę, XVI amžiuje buvo išleisti Lietuvos Statutai (I – 1529 m., II – 1566 m., III – 1588 m.), kurie yra laikytini LDK teisės sisteminimo viršūne. Paminėtina, kad tuo pačiu metu LDK norminis teisės aktas tapo vyraujančiu teisės normų šaltiniu, anksčiau negu Vakarų Europoje, kur tai vyko XVIII a. Statutuose įtvirtintų teisės normų kilmė nevienalytė, joms įtaką darė lietuvių paprotinė teisė, lenkų ir slavų teisė, taip pat ir Vakarų valstybių teisinė mintis.

Po Trečiojo Lietuvos Statuto vėlesni mėginimai sudaryti naują statutą buvo nesėkmingi. Nemaža dalis 1588 metų Lietuvos Statuto straipsnių, kurie neprieštaravo Rusijos įstatymams, galiojo iki 1840 m., kai Lietuvoje buvo įvesta Rusijos teisė. Rusijos vyriausybė vykdė visuotinio okupuotų žemių rusifikavimo politiką, nes baiminosi jose nenutrūkstančio judėjimo už nacionalinio valstybingumo atkūrimą. Vietos teisę pamažu turėjo pakeisti bendra imperinė teisė.⁵³

Tarpukario Lietuvos teisinė sistema, likusi ištikima romanų-germanų teisės tradicijai, teisėkūros ir jurisdikcijos lygmeniu nedaug progresavo, palyginti su XIX a. pabaiga ar XX a. pradžia. Dėl įvairių objektyvių ir subjektyvių priežasčių per visą tarpukarį nepavyko parengti ir priimti nė vieno kodekso, pašalinti privatinės teisės partikuliarizmo, galutinai išstumti iš apyvartos recepuotos svetimos teisės. Lietuvoje galiojusių teisės šaltinių sisteminimas ir lietuvinimas vyko daugiausia neoficialiai, Teisių fakulteto profesorių K. Šalkauskio, S. Beliackino, Vl. Mačio, A. Kriščiukaičio ir

---

⁵¹ Grundmann S., Schauer M. (eds). *The Architecture of European Codes and Contract Law*. Kluwer Law International, 2006, p. 16.

⁵² Machovenko J. XIII–XX a. Lietuvos teisinės sistemos istorija. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Socialiniai mokslai, teisė (01S), 2009. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090611_130744-71096/DS.005.0.01.ETD>.

⁵³ Ibid.

kitų entuziastų jėgomis, ir ši privati iniciatyva beveik nebuvo paremta valstybės.⁵⁴

Sovietmetis savo ruožtu pasižymėjo gana plačiu teisės kodifikavimu. Lietuvoje iš pradžių veikė RTFSR teisė, tačiau vėliau buvo priimti atskiri kodeksai (pažymėtina, kad jų savarankiškumas laikytinas labai sąlyginis, nes Lietuvai buvo pristata sovietinė teisė), kurie buvo parengti atsižvelgus į atitinkamus pagrindus, tačiau Sąjunginės respublikos kai kuriuos aspektus reglamentuodavo atsižvelgdamos į vietinę specifiką. Pavyzdžiui, 1961 metais priimtas LTSR baudžiamasis kodeksas (tais pačiais metais priimtas ir Baudžiamojo proceso kodeksas) rėmėsi 1958 m. Sovietų Sąjungos ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindais, tačiau kai kuriuos dalykus reguliavo skirtingai. Tas pats pasakytina ir apie nuo 1965 m. sausio 1 d. įsigaliojusį LTSR civilinį kodeksą (įsigaliojo kartu su Civilinio proceso kodeksu), kuris buvo parengtas remiantis 1961 m. patvirtintais Sovietų Sąjungos ir sąjunginių respublikų civilinių įstatymų pagrindais. Sistemintos ir kitos teisės šakos – nuo 1970 m. sausio 1 d. įsigaliojo Santuokos ir šeimos kodeksas (parengtas remiantis Sovietų Sąjungos ir sąjunginių respublikų santuokos ir šeimos įstatymų pagrindais), nuo 1973 m. įsigaliojo Darbo įstatymų kodeksas⁵⁵. Sovietinio laikotarpio teisės kodifikavimas vertintinas kritiškai, nes jis nebuvo siejamas su Lietuvos teisės tradicija ar teisės mokslo raida iki sovietinės okupacijos, o daugiau tiesiog centrinės valdžios primestas iš viršaus, siekiant įgyvendinti atitinkamus politinius tikslus.

Galima teigti, kad Lietuvos teisės kodifikavimo raidai sutrukdė istorinės priežastys. Nors LDK buvo tarp pirmųjų kodifikavusių teisę valstybių Europoje, modernaus kodifikavimo era iki pat Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje taip ir neišaušo, tam tiesioginės įtakos turėjo carinės Rusijos ir Sovietų Sąjungos okupacijos, per kurias Lietuvos teisės (ir teisės kodifikavimo) plėtotė buvo prislopinta ir priklausė nuo centrinės valdžios politikos. Nuo 1588 metų, kai buvo išleistas III Lietuvos Statutas, iki pat Nepriklausomybės atkūrimo 1990 metais nebuvo parengtas nė vienas savarankiškas kodeksas, todėl kalbėti apie lietuvišką kodifikavimo tradiciją ar stilių gana sudėtinga. Dėl to ir šiuo metu galiojantys kodeksai nėra visiškai originalūs, nes buvo rengiami iš dalies atsižvelgiant į iki tol galiojusius sovietinius kodeksus (turėtina omenyje ir tai, kad ir dauguma kodeksus rengusių žmonių teisinį išsilavinimą įgijo dar sovietiniais laikais ir tai turėjo įtakos jų teisinės sąmonės formavimuisi), juos pritaikant prie pasikeitusių aplinkybių bei pasiremiant užsienio praktika.

---

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ *Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Justitia, Vilnius, 1997, p. 264–285.*

6. LIETUVOS TEISĖS KODIFIKAVIMO PRIELAIDOS

Išsiaiškinę kodifikavimo sampratą, tikslus ir priežastis bei padarę nedidelį istorinį ekskursą, toliau pabandysime išsiaiškinti, ar yra realios prielaidos teisės aktų kodifikavimui Lietuvoje.

Kodifikavimo *prielaidomis* laikytinos sąlygos buvo aptartos studijos 2 ir 4 skyriuose, analizuojant kodifikavimo sampratą, požymius, tikslus, priežastis bei poreikį. Pavyzdžiui, konstatavus, kad tam tikros Lietuvos teisės šakos ar srities reguliavimas yra *neaiškus, nevientisas* ar tiesiog neatitinkantis pasikeitusių visuomeninių teisinių santykių, tai ir laikytina atitinkamos teisės šakos ar srities kodifikavimo *prielaida*. Tiesa, tai nereiškia, kad kodifikavimas yra būtinas, mat tikslų galima pasiekti ir kitais būdais sisteminant teisę (inkorporuojant, konsoliduojant, atliekant teisės reviziją). Todėl kodifikavimo poreikis vertintinas kompleksiskai, atsižvelgiant į įvairius veiksnius, tokius kaip sistemiškumo ar konceptualumo siekis ir pan.

Lietuvos Respublikoje šiuo metu galioja 11 kodeksų – Administracinių teisės pažeidimų, Baudžiamasis, Baudžiamąjo proceso, Bausmių vykdymo, Civilinis, Civilinio proceso, Darbo, Geležinkelio transporto, Kelių transporto, Valstybės politikų elgesio ir Vidaus vandenų transporto. Tiesa, reikėtų pažymėti tai, kad paskutiniai penki įstatymai kodeksais vadintini tik santykinai, atsižvelgiant į siaurą bei fragmentišką reglamentavimo sritį ir mažą apimtį (daugiausia straipsnių turintį Vidaus vandenų transporto kodeksą sudaro vos 75 straipsniai, o iš 9 straipsnių sudaryto Valstybės politikų elgesio kodekso įvardijimas „kodeksu“ apskritai laikytinas absurdišku). Abejonių kelia ir skirtingų transporto rūšių atskyrimas, nes kodifikuojant siektina apjungti kuo platesnę visuomeninių santykių sritį. Žinoma, galima prielaida, kad vidaus vandenų, kelių ir geležinkelio transporto reguliavimas yra pernelyg skirtingas ir į vieną sistemą šias transporto rūšis jungti netikslinga, bet tuomet klausimas, kodėl nuo įprastų įstatymų iš esmės niekuo nesiskiriantys teisės aktai yra įvardijami kaip kodeksai. Pirmieji septyni kodeksai savo ruožtu apima pakankamai plačias visuomeninių santykių sritis ir galima teigti, kad jie yra klasikiniai kodeksai.

Analizuojant teisės kodifikavimo Lietuvoje prielaidas konstatuotina, kad reikėtų įvertinti ne tik iki šiol nekodifikuotų teisės sričių kodifikavimo, bet ir rekodifikacijos galimybes (t.y. jau kodifikuotų sričių kodifikavimas iš naujo, perimant ir dalį galiojančių normų). Rekodifikavimas galėtų būti svarstomas, jeigu būtų konstatuota, kad esamas kodifikuotas teisinis reguliavimas reformuotinas iš esmės dėl pakitusių visuomeninių santykių ir vien paprastų kodekso pakeitimų nepakanka. Pažymėtina, kad atgyvenęs kodeksas stabdo ir teisės vystymąsi per teismų praktiką, nes teismai privalo vadovautis normomis, kurios nebeatitinka naujos kokybės visuomeninių santykių. Iš dalies plataus masto rekodifikavimu galima pavadinti 2000–2003 metais vykusį procesą, mat dauguma naujų kodeksų nebuvo visiškai originalūs, o išsaugojo ir dalį senosios teisinės sistemos bruožų. Tiesa, tai nėra laikytina savaiminiu blogiu,

nes būtų naivu teigti, kad 1940–1990 metais teisės vystymasis buvo visiškai sustojęs ir dėl to reikėtų kurti visiškai naują teisinę sistemą. Dar daugiau, sovietinės Lietuvos teisės ignoruoti neįmanoma, nes, nepaisant ideologinių gniaužtų, tai yra mūsų teisės istorijos dalis ir paneigdami ją mes paneigtume savarankiškos lietuviškos teisinės minties gyvavimą sovietmečio laikotarpiu. Žinoma, reikėtų pažymėti tai, kad tam tikros teisės šakos (kaip, pavyzdžiui, civilinė teisė) neturėjo galimybių normaliai vystytis dėl socialistinės sistemos ypatumų, todėl natūralu, kad rengiant Civilinį kodeksą sovietinės civilinės teisės įtaka buvo mažesnė ir daugiau dėmesio buvo kreipiama į užsienio valstybių praktiką bei doktriną. Paminėtina ir tai, kad teisės modernizavimas vyko laipsniškai – iki naujų kodeksų priėmimo senieji sovietiniai kodeksai buvo nuolatos keičiami bei pildomi, daugelyje jų nepakeistų straipsnių liko nedaug. Kalbant apie teisės rekodifikavimo galimybes šiuo metu, atkreiptinas dėmesys, kad iš 7 „tikrųjų“ kodeksų (ignoruojant anksčiau minėtus 5 kodeksus, kurie daugiau primena paprastus įstatymus) net 6 buvo priimti 2000–2003 metais, taigi nuo jų priėmimo praėjo 8–11 metų. Manytina, kad toks laikotarpis normaliomis sąlygomis (t.y. nepakitus politinei santvarkai, nevykdant teisinės sistemos reformos ir pan.) yra pernelyg trumpas, kad teisinis reguliavimas pakistų iš esmės ir sistema pribręstų reformai. Tokia dažna kodeksų kaita nėra įprastas reiškinys ir pasaulinė praktikoje, siūlymų keisti galiojančius kodeksus naujai nėra ir mokslinėje doktrinoje, todėl konstatuotina, kad Lietuvoje rekodifikuoti jau kodifikuotas teisės sritis realaus poreikio nėra.

Tiesa, šiame kontekste yra viena išimtis – dar 1985 metais priimtas Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau – ATPK), kuris keistinas nauju, nes yra koncepciškai pasenęs ir dėl daugybės pakeitimų praradęs sistemiškumą. Šiuo metu Teisingumo ministerija yra pateikusi Seimui svarstyti Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) projektą.⁵⁶ Pažymėtina, kad anksčiau buvo diskutuojama ir dėl Administracinio proceso kodekso (toliau – APK) priėmimo, kuris turėtų pakeisti Administracinių bylų teisenos įstatymą ir įtvirtinti procesines nuostatas, ATPK paliekant tik materialinę teisę. Vis dėlto minėtu ANK projektu planuojama reguliuoti ne tik administracinę atsakomybę, bet ir administracinę teiseną, taip materialines ir procesines normas paliekant viename teisės akte.

Analizuojant atskirų sričių teisės aktų kodifikavimo galimybes pirmiausia reikėtų nuspręsti, koku *tikslu* tai yra daroma. Kaip jau buvo anksčiau minėta, Vyriausybės veiklos programoje išskiriamas vienintelis tikslas – mažinti teisės aktų kiekį. Remiantis šiuo tikslu, teisės kodifikavimas ar konsolidavimas galėtų būti atliekamas

---

⁵⁶ Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projektas XIP-3600 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=406525&p_query=&p_tr2=> .

praktiškai daugelyje iki šiol nekodifikuotų sričių, tačiau abejotina, ar tai visada būtų racionaliai pateisinama. Net ir siekiant tik sumažinti atitinkamą teisės sritį reglamentuojančių teisės aktų skaičių, reikėtų įsitikinti, ar tam yra realus poreikis, ar didelis teisės aktų skaičius kelia neaiškumų ar apsunkina teisės normų paiešką. Dar daugiau, toks tikslas suponuoja tai, kad kodifikavimas bus daugiau orientuotas į formalų teisės pertvarkymą „iš reikalo“, išsprendžiant techninio pobūdžio problemas, tačiau vengiant konceptualių pokyčių ir taip kiek pristabdant teisės progresą. Galima teigti, kad aiškių tikslų nebuvimas yra viena iš priežasčių, kodėl iki šiol nėra priimtas naujas ATPK (arba ANK). Pasak A. Dziegoraičio, Vyriausybė 2001–2004 m. programoje nenurodė konkrečių teisinių naujojo ATPK projekto rengimo kriterijų, principų ir strateginių užduočių, todėl „Teisingumo ministerijos parengtas eilinis ATPK projektas pasižymi esminiais trūkumais“.⁵⁷ Tiesa, minėta kritika buvo pasakyta gana seniai, 2003 metais, bet, kaip matome, ANK projektas Seimui pateiktas tik dabar ir nėra aišku, ar bus priimtas.

Žinoma, egzistuoja ir objektyvaus pobūdžio kliūtys, trukdančios sisteminti nacionalinę teisę. Antai, kaip nurodo V. Mikelėnas, efektyvi kodifikacija neįmanoma be gerai išplėtos teisės doktrinos ir kūrybiškos teismų praktikos. Minėtas autorius nurodo, kad Prancūzijos, kitų Vakarų Europos valstybių civilinių kodeksų efektyvumą ir ilgaamžiškumą lėmė tai, kad dar iki pradedant rengti šiuos aktus buvo išplėta teisės doktrina, detalai išanalizuota galiojanti teisė, jos istorinės ištakos, parašytos lyginamosios studijos ir kt.⁵⁸

Taigi prieš kodifikuojant konkrečių teisės sritį (ypač kai kalbama apie kodifikavimą esmingai pertvarkant atitinkamos srities teisinį reguliavimą) būtinos atitinkamos doktrininės prielaidos. Tai priklauso nuo mokslinio potencialo, atitinkamos teisės srities ištirtumo ir lyginamosios teisėtyros lygio. Šie aspektai gali būti vertintini kalbant apie teisės kodifikavimo galimybes socialinės apsaugos teisės, aplinkos teisės, mokesčių teisės ir kitose teisės srityse. Kitaip kyla pavojus pasiduoti kodifikaciniam *utopizmui*, t.y. tikėjimui, kad teisės kodifikavimas bet kokiomis aplinkybėmis yra naudingas, todėl visa teisė turėtų būti kiek įmanoma daugiau kodifikuota. Suprantama, atitinkamos srities teisės doktrinos lygį gana sudėtinga įvertinti, tačiau prieš imantis konkrečios srities kodifikavimo šalia detalios teisinio reguliavimo analizės

⁵⁷ Advokato teigimu, naujojo ATPK projekte nepateikta išsami ir tiksli administracinės atsakomybės samprata. Tad naujojo ATPK projekto tekstas tarsi netenka teisinės ašies. Tiksliai nenustačius materialiosios ir proceso teisės santykio, ypač sudėtinga įvertinti projekto pranašumus ir trūkumus. Žr. *Jasiūnaitė B.* Sovietinės kodifikacijos erai sudie?! Teisės žinios, 2003, Nr. 3 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=738&zurnalas=2&tem=REFORMA&zur_id=48>.

⁵⁸ *Mikelėnas V.* Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, Justitia, 2007, p. 42.

tikslinga atlikti išsamius lyginamojo pobūdžio tyrimus, neapsiribojant eklektiškais kelių valstybių geros praktikos pavyzdžiais. Rėmimasis užsienio praktika Lietuvoje paprastai būna pagrįstas ne objektyvia ir išsamia lyginamąja analize, o tiesiog lengviau prieinama informacija bei simpatijomis atitinkamai teisinei sistemai. Pavyzdžiui, rengiant Darbo kodeksą buvo pasinaudota tų Rytų bei Vidurio Europos valstybių, kurios jau reformavo savo darbo teisę, patirtimi (konkrečiai – Vengrijos, Čekijos, Lenkijos)⁵⁹, tačiau neaišku, kodėl nebuvo atkreiptas dėmesys ir į kitų ilgą darbo teisės reglamentavimo tradiciją turinčių valstybių gerąją praktiką. Rengiant Civilinį kodeksą daugiausia remtasi Nyderlandų, Vokietijos, Prancūzijos patirtimi, Civilinio proceso kodeksui daug įtakos turėjo Austrijos civilinio proceso kodekso nuostatos. Taigi valstybių, į kurių reguliavimą buvo atsižvelgiama kodifikuojant teisę, pasirinkimas rengiant kodeksus yra daugiau atsitiktinis, išsamių studijų nebuvo atliekama, o tai vertintina kaip tam tikras minusas. Atskirais atvejais į pagalbą pasitelkiami ir užsienio ekspertai, pavyzdžiui, dėl atskirų Civilinio kodekso Antrosios, Trečiosios ir Šeštosios knygų dalių pastabų pateikė ir užsienio ekspertai prof. *M. Bonellis* (Italija), prof. *E. Hondiusas* (Olandija), prof. *P. Schlechtriemas* (Vokietija), *P. Vlaardingerbroekas* (Olandija)⁶⁰, bet tokia praktika nėra visuotinai paplitusi.

Nagrinėjant teisės kodifikavimo galimybes reikia įvertinti, kokiose teisės srityse kodifikavimo poreikis yra didžiausias. Pirmiausia kyla klausimas, koku metodu vadovaujantis tai galima būtų padaryti, mat teisė kodifikuojama ne tik remiantis šakiniu, bet ir dalykiniu principais. Be to, kodifikuotina sritis turėtų būti santykinai stambi, apimti platų visuomeninių santykių ratą, siekiant išvengti kodeksų parodijų, t. y. tokių kodeksais įvardijamų teisės aktų, kuriuos sudaro keliasdešimt straipsnių. „Santykiniis stambumas“ ir „platus visuomeninių santykių ratas“ yra vertinamieji kriterijai, todėl jais remtis reikėtų atsargiai, tačiau nesant kitų, konkretnesnių, kriterijų, nėra kitos išeities. Autoriaus nuomone, atsakymų į šiuos klausimus (dėl galimybių kodifikuoti atitinkamą sritį) reikėtų ieškoti mokslinėje doktrinoje bei analizuojant ekspertų nuomones, nes atskirų sričių specialistai (teoretikai ir praktikai) geriausiai žino atitinkamos srities ar šakos specifiką ir gali identifikuoti kodifikavimo poreikį. Taigi idealiu atveju kodifikavimo impulsas turėtų kilti iš mokslinės-praktinės bendruomenės, o ne būti „nuleistas iš viršaus“ biurokratų sprendimu. Žinoma, tai, kad

---

⁵⁹ Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso projekto Nr. IXP-1268, 2001-12-10 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=156024>.

⁶⁰ Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Antrosios knygos projekto Nr. P-2269, 2000-01-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=93282>. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Trečiosios knygos projekto Nr. P-2272, 2000-01-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=97148>. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Šeštosios knygos projekto Nr. P-2530, 2000-05-16 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914>.

yra nuomonių dėl konkrečios srities kodifikavimo būtinybės, dar nereiškia, kad toks poreikis išties yra.

Atsižvelgiant į mokslininkų siūlymus, politinę valią, užsienio patirtį ir kitus kriterijus galima išskirti tokias galimai kodifikuotinas teisės sritis⁶¹ kaip *mokesčių teisė* (dabartinis mokesčių reglamentavimas yra gana sudėtingas, mokestinės normos yra išbarstytos atskiruose teisės aktuose), *aplinkos teisė* (su aplinkos apsauga susiję klausimai reglamentuojami daugiau nei 20 atskirų įstatymų), *rinkimų teisė* (rinkimų teisę reglamentuoja santykinai nedaug teisės aktų, bet Seimo valdyba yra išreiškusi politinę valią sudarydama darbo grupę šiam kodeksui parengti⁶²), *socialinės saugos teisė* (socialinės saugos teisės reguliavimas gana painus ir sudėtingas, skirtinguose teisės aktuose, reglamentuojančiuose socialinę saugą, pasitaiko pasikartojančių ir viena kitai prieštaraujančių nuostatų). Šios sritys yra skirtingos apimties, bet jas vienija tokie požymiai, kaip reguliuojančių teisės aktų ir pasikartojančių normų gausa, painus ir kartais prieštaringas teisinis reguliavimas, sistemiškumo stoka. Pažymėtina, kad šis sąrašas nėra baigtinis, svarstytinas ir kitų teisės sričių (pavyzdžiui, statybos teisės, įmonių teisės ir kt.) kodifikavimas, tačiau mokslinėje doktrinoje daugiausia kalbama apie jau anksčiau minėtų sričių kodifikavimą, šių teisės sričių kodeksai yra gana „populiarūs“ užsienio valstybėse, o siekį kodifikuoti rinkimų teisę yra oficialiai deklaravęs ir įstatymų leidėjas, sudarydamas darbo grupę kodeksui parengti. Toliau trumpai aptarsime prielaidas kodifikuoti išskirtas teisės sritis.

Mokesčių teisės kodifikavimo svarba gali būti grindžiama visuomeniniu interesu, nes mokesčiai, kaip pagrindinis valstybės pajamų formavimo būdas, susiję tiek su valstybės, tiek praktiškai su visų krašto ūkio subjektų ir gyventojų materialiniais interesais.⁶³ Šiuo metu mokesčių normos yra išdėstytos daugelyje teisės aktų. Mokesčių administravimo įstatymo II Skyriaus 3 straipsnio 1 dalis numato, kad mokesčių teisės aktų sistemą sudaro mokesčių įstatymai ir šių įstatymų pagrindu priimti įstatymų lydymieji teisės aktai. To paties įstatymo 11 straipsnis numato, kad mokesčių įstatymus įgyvendinančius teisės aktus leidžia Lietuvos Respublikos Vyriausybė, o kai yra jos pavedimas, – Finansų ministerija. Taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Finansų ministerija gali pavesti centriniam mokesčių administratoriui priimti įgyvendinamuosius teisės aktus, nustatančius atitinkamas mokesčių įstatymų įgyvendinimo taisykles. Priimamų įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų kiekybine prasme yra daug bei gali kilti klausimų dėl aiškios jų grupavimo ir atskyrimo logikos. To pasėkoje gali

⁶¹ *Administracinės teisės ir administracinio proceso teisės* rekodifikavimas jau buvo aptartas anksčiau.

⁶² Žr. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2011 m. sprendimą Nr. SV-S-1278 „Dėl darbo grupės rinkimų kodekso projektui parengti sudarymo“.

⁶³ *Marcijonas A., Sudavičius B. Mokesčių teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003, p. 15.

kilti praktinių problemų tiek mokesčių administratoriui, tiek mokesčių mokėtojui.⁶⁴ Patvirtinama, kad „tapo įprasta, kad beveik kiekvieną mokesčių įstatymą lydi ne tik Vyriausybės nutarimai, bet ir Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos ir kitų institucijų įsakymai, pranešimai, raštai, kuriuose pateikiamos įvairios tvarkos, instrukcijos, išaiškinimai, rekomendacijos ir pan.“⁶⁵

Mokesčių teisės reglamentavimo sudėtingumą patvirtina ir Lietuvos Respublikos valstybinės mokesčių inspekcijos interneto tinklalapyje esanti informacija, pateikiama pagal struktūruotą ir sistemingą schemą, atsižvelgiant į atskiras mokesčių sritis.⁶⁶ Konstatuotina, kad mokesčių teisės reglamentavimas yra ganėtinai painus ir sudėtingas, jam trūksta aiškumo.⁶⁷

Atsižvelgiant į tai manytina, kad tikslinga sisteminti šią teisės sritį teisiniam reguliavimui suteikiant daugiau aiškumo ir nuoseklumo. Tiesa, kyla klausimas, kokia mokesčių teisės normų išraiška būtų veiksmingiausia ir efektyviausia – išdėstytų atskiruose teisės aktuose ar bendrame mokesčių kodekse. Nesant bendro kodekso, toki patį rezultatą taip pat įmanoma pasiekti suderinant atskirus teisės aktus, išvengiant dvigubų nuostatų įtvirtinimo, naudojant kompleksinį nuorodų į susijusius teisės aktus modelį. Daugelyje valstybių mokesčių teisės normos yra įtvirtinamos gerai tarpusavyje suderintuose skirtinguose teisės aktuose. Kaip pavyzdys gali būti nurodomas Vokietijos mokesčių kodeksas (*Abgabenordnung*), kuriuo įtvirtinamos pagrindinės mokesčių teisės normos. Šis teisės aktas apima bendrąsias taisykles ir procedūras, taikomas visiems mokesčiams,⁶⁸ o individualūs mokesčių įstatymai reguliuoja atskiras mokesčių sritis. Kiek panašus reguliavimas ir Lietuvos Respublikoje, kur bendros nuostatos yra reguliuojamos Mokesčių administravimo įstatymu. Pačia bendriausia prasme mokesčių įstatymai turėtų būti išreikšti *taip, kad geriausiai padėtų*

---

⁶⁴ Žr. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. Žin., 2004-04-28, Nr. 63-2243.

⁶⁵ Žr. Miškinis A. Mokesčių sistema ir jos reforma ekonomikos ciklo sistemoje. Regnum est. 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. Atsak. red. G. Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, Taip pat žr.: <<http://www.vmi.lt/lt/?itemId=101596&pageNo=-2VKSLP.1>; <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=101639>>.

⁶⁶ Žr.: <<http://mic.vmi.lt/documentspublic.do?&id=1000007314#tr1000007314>>.

⁶⁷ Antai A. Miškinis teigia, kad mokesčių mokėtojams sunkumų kelia ne tik mokesčių įstatymų neišbaigtumas, juos papildančių teisės aktų gausumas ir nesusisteminimas, bet ir nepakankamas jų aiškumas, kai kurių jų sąvokų neapibrėžtumas. Miškinis A. Mokesčių sistema ir jos reforma ekonomikos ciklo sistemoje. Regnum est. 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. Atsak. red. G. Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 1037.

⁶⁸ Vokietijos mokesčių kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/englisch_ao.html>.

įgyvendinti šalies mokesčinę sistemą. Tai yra svarbiausias ir pagrindinis mokesčių įstatymų išraiškos testas⁶⁹, į tai ir turėtų būti atsižvelgiama svarstant, ar mokesčių normas sujungti į vieną kodeksą, ar tam tikras nuostatas reglamentuoti atskiruose įstatymuose. Mokesčių sistemos įgyvendinimas mokesčių įstatymais reiškia tai, kad pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas sistemos funkcionalumui, efektyvumui ir teisinio reguliavimo derinimui prie egzistuojančios mokesčinės sistemos. Akivaizdu, kad, pavyzdžiui, didesnis aiškumas ir nuoseklumas prisideda prie geresnio mokesčių sistemos įgyvendinimo. Mokesčių teisinis reguliavimas turinio ir formos atžvilgiu turi padėti įgyvendinti įstatymų leidėjo tikslus bei būti pakankamai aiškus kiekvienam įstatymų vartotojui, t.y. mokesčių mokėtojui. Teisinio reguliavimo efektyvumą atspindi ir jo interpretacijos specialistų akimis, teismų sprendimai ir nutartys, mokesčių mokėtojų bei administratorių konkretūs veiksmai. Mokslinėje literatūroje teigiama, kad „nors ir mokesčių specialistai moka skaityti įstatymus, bet vis vien kai kuriuos dalykus supranta skirtingai, o ką jau bekalbėti apie paprastą mokesčių mokėtoją, kai tenka susidurti su tokia gausybe mokesčių teisės aktų.“⁷⁰ Kuo lengviau suprantami mokesčių įstatymai, tuo mažesnės bus šių įstatymų laikymosi sąnaudos tiek mokesčių administratoriui, tiek ir mokesčių mokėtojams.⁷¹

Taigi darytina išvada, kad mokesčių teisės kodifikavimo poreikis vertintinas atsižvelgiant į tai, kokią pridėtinę vertę sukuria kodeksas. Vien formalus mokesčių teisės kodifikavimas tokios pridėtinės vertės nesukuria, nes keistūsi tik forma – Mokesčių administravimo įstatymo nuostatos būtų perkeltos į kodekso Bendrąją dalį, o Specialiųjų mokesčių įstatymų – į specialiąją. Iš esmės tai suteiktų tik šiek tiek daugiau aiškumo, nes pagrindinės mokesčių teisės nuostatos būtų išdėstytos viename akte. Siekiant patobulinti ne tik teisinio reguliavimo formą, bet ir pačią mokesčių sistemą, vien formalus mokesčių teisės kodifikavimas neužtenka. Tiesa, kaip ir buvo minėta, mokesčių teisę esmingai patobulinti ar reformuoti galima ir nustatant reguliavimą atskiruose teisės aktuose, tačiau prežiuruotina, kad sukoncentruojant mokesčių teisę viename teisės akte, pasižyminčiame nuoseklia ir logiška struktūra, šie tikslai pasiekiami paprasčiau. Paminėtina ir kodekso, kaip vienijančio ir jungiančio teisės šakos centro, reikšmė. Taip pat, atsižvelgiant į racionalų pereinamąjį laikotarpį, palengvės mokesčių ir teisės specialistų veikla. Lietuvai mokesčių teisės kodifikavimas būtų

⁶⁹ *Thuronyi V.* Tax law design and drafting. Volume I. International Monetary Found, Washington D. C., 1996, p. 82.

⁷⁰ Žr. *Miškinis A.* Mokesčių sistema ir jos reforma ekonomikos ciklo sistemoje. Regnum est. 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. Atsak. red. G. Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 1037.

⁷¹ *Thuronyi V.* Tax law design and drafting. Volume I. International Monetary Found, Washington D. C., 1996, p. 72.

puiki proga ne tik sujungti galiojančius mokesčių teisės aktus į vieną sistemingą bei struktūruotą visumą, bet ir padaryti tai ypač profesionaliai, atsižvelgiant į mokesčių teisės srities kintamumą.

Mokesčių teisė nėra vienintelė, kurios reglamentavimas yra gana painus ir sudėtingas. Tas pats pasakytina ir apie *socialinės saugos* teisinę bazę, kuriai trūksta aiškumo ir vientisumo. Tokia išvada darytina analizuojant, kokius visuomeninius santykius reglamentuoja konkretūs įstatymai:

*Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas*⁷² reguliuoja valstybinio socialinio aprūpinimo santykių pagrindus;

*Valstybinio socialinio draudimo įstatymas*⁷³ nustato valstybinio socialinio draudimo santykių pagrindus: valstybinio socialinio draudimo rūšis, valstybinio socialinio draudimu draudžiamų asmenų kategorijas, valstybinio socialinio draudimo valdymo sistemos principus bei struktūrą, jos subjektų teises, pareigas ir atsakomybę;

*Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas*⁷⁴ nurodo asmenis, draudžiamus ligos ir motinystės socialiniu draudimu, nustato teisę į šio draudimo pašalpas, jų skyrimo, apskaičiavimo bei mokėjimo sąlygas;

*Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas*⁷⁵ reglamentuoja teises į valstybines socialinio draudimo pensijas įgyjimą, pensijų rūšis, sandarą, pensijų mokėjimo šaltinius, stažo apskaičiavimą, senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių pensijų skyrimo, apskaičiavimo ir mokėjimo tvarką;

*Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymas*⁷⁶ nustato valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo sąlygas ir tvarką;

*Valstybinių pensijų įstatymas*⁷⁷ reguliuoja valstybinių pensijų skyrimo sąlygas ir tvarką;

*Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas*⁷⁸ reglamentuoja pensijų skyrimo tvarką pareigūnams ir kariams;

---

⁷² Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas. Žin., 1991, Nr. 16-411.

⁷³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. Žin., 1991, Nr. 17-447.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas. Žin. 2000, Nr. 111-3574.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas. Žin. 1994, Nr. 59-1153.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymas. Žin., 2007, Nr. 120-4880.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 101-2018.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas. Žin. 1994, Nr. 99-1958.

*Valstybinių šalpos išmokų įstatymas*⁷⁹ nustatyto valstybines šalpos išmokas asmenims, kuriems dėl jų neįgalumo, amžiaus ar dėl kitų šiame įstatyme nustatytų priežasčių teikiama valstybės šalpa;

*Nedarbo socialinio draudimo įstatymas*⁸⁰ nustato nedarbo socialinio draudimo teisinius santykius, asmenų, kurie draudžiami nedarbo draudimu kategorijas, teisę į nedarbo socialinio draudimo išmoką, jos skyrimo, apskaičiavimo bei mokėjimo sąlygas, šios draudimo rūšies finansavimą, administravimą ir atsakomybę;

*Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų įstatymas*⁸¹ nustato nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo bei profesinių ligų socialinio draudimo santykius, asmenų, kurie draudžiami šios rūšies socialiniu draudimu, kategorijas bei šių asmenų teises į šio draudimo išmokas, išmokų skyrimo, apskaičiavimo bei mokėjimo sąlygas, apibrėžia draudžiamuosius bei nedraudžiamuosius įvykius.

*Išmokų vaikams įstatymas*⁸² nustato išmokų vaikams rūšis, jų dydžius, asmenų, turinčių teisę gauti išmokas, kategorijas, šių išmokų skyrimo ir mokėjimo sąlygas, tvarką ir finansavimą.

*Sveikatos draudimo įstatymas*⁸³ nustato sveikatos draudimo rūšis, privalomojo sveikatos draudimo sistemą: privalomuoju sveikatos draudimu draudžiamus asmenis.

Šis sąrašas toli gražu nėra baigtinis, išvardyti tik svarbiausi socialinę saugą reglamentuojantys teisės aktai, kiti (tačiau ne visi) tai reglamentuojantys įstatymai pateikiami Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tinklalapyje.⁸⁴ Paminėtina dar ir tai, kad smulkesni socialinio draudimo klausimai reglamentuojami Vyriausybės nutarimais bei Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais.

Akivaizdu, kad šiais teisės aktais reguliuojami panašūs, su socialiniu draudimu ir socialinės apsaugos sistema susiję teisiniai santykiai. Pavyzdžiui, skirtingų rūšių pensijų (valstybinių socialinio draudimo senatvės, netekto darbingumo, našlių ir našlaičių; valstybinių pensijų; pareigūnų ir karių valstybinių pensijų) skyrimo bei mokėjimo tvarka reglamentuojama atskiruose įstatymuose, nors dalykine prasme šios reglamentavimo sritys yra susijusios. Įstatymo reguliavimo netolygumas gerai

---

⁷⁹ Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 96-1873.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas. Žin., 2004, Nr. 4-26.

⁸¹ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas. Žin., 1999, Nr. 110-3207.

⁸² Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas. Žin., 2004, Nr. 88-3208.

⁸³ Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Žin., 2002, Nr. 123-5512.

⁸⁴ Žr.: <http://www.socmin.lt/index.php?-1693332963#SD_ir_P>.

ilustruojamas Valstybinių pensijų įstatymo 1 straipsnio nuostatomis, pagal kurias prie valstybinių pensijų priskirtinos Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybinės pensijos, nukentėjusiųjų asmenų valstybinės pensijos, pareigūnų ir karių valstybinės pensijos, mokslininkų valstybinės pensijos ir teisėjų valstybinės pensijos, tačiau šiuo įstatymu reglamentuojamos ne visos iš jų. Remiantis įstatymo 1 straipsniu, pareigūnų ir karių, mokslininkų bei teisėjų valstybinės pensijos skiriamos pagal specialius įstatymus, taip įtvirtinant pensijų reglamentavimo skaidymą atsižvelgiant į subjektą. Taip pat atskiruose įstatymuose aptariami ir pagal savo funkcinę paskirtį panašūs ligos ir motinystės bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo klausimai. Painsiavos įneša ir terminija – tiek socialinio draudimo pensijos, tiek ir su socialinio draudimo įmokų mokėjimu nesusijusios specialios paskirties pensijos yra vadinamos „valstybinėmis“, todėl iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad, tarkim, Valstybinių pensijų įstatyme turėtų būti reglamentuojami senatvės bei netekto darbingumo pensijų klausimai, nors šis įstatymas skirtas visai kitoms pensijų rūšims reguliuoti.

Galima teigti, kad dabartinė socialinės saugos teisinė bazė yra paini, o sistema – gana sudėtinga. Įstatymų yra daug, jie dažnai keičiami tiek turinio, tiek formos (pavadinimo ir struktūros) požiūriu. Tam tikrais atvejais įstatymo struktūra atrodo chaotiška, nėra būtinų sudėtinių dalių. Pavyzdžiui, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme nėra nurodyta įstatymo paskirtis, vienuose įstatymuose yra aptariamoms pagrindinės sąvokos (pvz., Ligos ir motinystės socialinio draudimo, Valstybinio socialinio draudimo įstatymuose), kituose tai nėra daroma (pvz., Valstybinių pensijų Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymuose). Kita vertus, įstatymų gausybė yra ne tik socialinės saugos teisės ir ne tik Lietuvos problema. Antai Vokietijos socialinės saugos kodeksą⁸⁵ (vok. *Sozialgesetzbuch*) sudaro 12 knygų, be to, yra ir socialinės saugos sričiai priklausančių atskirų teisės aktų: Valstybinio draudimo nuo nelaimingų atsitikimų kodeksas, „Baltųjų apykaklaičių“ darbuotojų įstatymas (*Angestelltenversicherungsgesetz*), Federalinis socialinės paramos įstatymas (*Bundessozialhilfegesetz*), Įdarbinimo vystymo įstatymas (*Arbeitsförderungsgesetz*).⁸⁶ Prancūzijos socialinės apsaugos kodekso pagrindą sudaro 781 straipsnis (203 puslapiai), prie jų prijungti 1000 puslapių įstatymų (*lois*) ir reglamentų.⁸⁷ Taigi painumo ir detalaus, gausaus teisinio reglamentavimo išvengti vargu ar įmanoma, bet reikia stengtis, kad minėto painumo būtų kuo mažiau, nebūtų teisės normų kolizijų. Socialinę

---

⁸⁵ Vokietijos socialinės saugos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.sozialgesetzbuch.de/gesetze/index.php>>.

⁸⁶ Žr.: <<http://www.eurofound.europa.eu/emire/GERMANY/SOCIALSECURITYCODE-DE.htm>>.

⁸⁷ West A. et al. The French Legal System. An Introduction. London, Fourmat Publishing, 1992, p. 50.

saugą reglamentuojančių įstatymų (bent pagrindinių) kodifikavimas prisidėtų prie teisės harmonizavimo, teisės teoretikams ir praktikams, taip pat ir visuomenei būtų lengviau susivokti Lietuvos socialinės saugos teisėje. Tiesa, dabartinis socialinės saugos teisinis reguliavimas turi tam tikrą, nors ir netobulą, sistemą – pavyzdžiui, bendresnio pobūdžio aspektai reglamentuojami tokiais įstatymais kaip Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų ar Valstybinio socialinio draudimo, specifinius dalykus reguliuojant kitais įstatymais. Todėl galimas ir kitas teisinio reguliavimo tobulinimo kelias – socialinę saugą reglamentuojančių teisės aktų revizija, koreguojant atskirų teisės aktų trūkumus (pvz., suvienodinant sąvokas, išbraukiant pasikartojančias normas ir kt.). Ši galimybė yra pakankamai patraukli turint omenyje tai, kad socialinės saugos teisės kodifikavimas, atsižvelgiant į teisinio reguliavimo sudėtingumą ir apimtį, turėtų būti daug laiko ir lėšų reikalaujantis procesas. Vis dėlto pabrėžtina tai, kad revizuojant teisės aktus neįmanoma pakeisti pačios socialinės apsaugos teisės sistemos bei struktūros, todėl siekiant platesnio pobūdžio reformų ar siekiant teisinį reguliavimą pakelti į kokybiškai aukštesnį lygį, ši alternatyva nėra tinkama, mat revizija išspręstų tik iš esmės teisinio techninio pobūdžio problemas. Tiesa, šis argumentas nereiškia, kad visas socialinę saugą reguliuojančias teisės normas reikia išdėstyti viename teisės akte. Tai ne visada racionalu turint omeny, kad kai kuriais teisės aktais (pvz., Sveikatos draudimo įstatymu) reguliuojami gana specifiški klausimai, kurių jungimas į bendrą sistemą ne visada tikslingas.

Dar viena sritis, kurios kodifikavimą galima būtų svarstyti, yra *aplinkos teisė*. Pirmiausia paminėtina tai, kad Lietuvoje šiuo metu galioja per 20 svarbiausias aplinkos teisės sritys reglamentuojančių įstatymų: *Aplinkos apsaugos įstatymas*⁸⁸, *Saugomų teritorijų įstatymas*⁸⁹, *Laukinės gyvūnijos įstatymas*⁹⁰, *Laukinės augalijos įstatymas*⁹¹, *Fitosanitarijos įstatymas*⁹², *Aplinkos monitoringo įstatymas*⁹³, *Mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas*⁹⁴, *Miškų įstatymas*⁹⁵, *Žemės gelmių įstaty-*

---

⁸⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Žin., 1992, Nr. 5-75.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. Žin., 1993, Nr.63-1188.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas. Žin., 2010, Nr. 81-4218.

⁹¹ Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 60-1944.

⁹² Lietuvos Respublikos fitosanitarijos įstatymas. Žin., 2010, Nr. 12-559.

⁹³ Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas. Žin., 2006, Nr. 57-2025.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas. Žin., 1991, Nr. 11-274.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos miškų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 96-1872.

mas⁹⁶, Vandens įstatymas⁹⁷, Jūros aplinkos apsaugos įstatymas⁹⁸, Geriamojo vandens įstatymas⁹⁹, Aplinkos oro apsaugos įstatymas¹⁰⁰, Medžioklės įstatymas¹⁰¹, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas¹⁰², Atliekų tvarkymo įstatymas¹⁰³, Civilinės saugos įstatymas¹⁰⁴ ir kt.

Aplinkos teisę reglamentuojančių teisės aktų sistemą sudaro ir nuostatai, taisyklės, nutarimai, standartai, metodikos, rekomendacijos.¹⁰⁵ Didelis teisės aktų skaičius implikuoja tokius teisės sistemos trūkumus kaip teisinis neapibrėžtumas, neaiškumas, vientisumo ar normų darnumo stoka. Pavyzdžiui, Aplinkos apsaugos¹⁰⁶ įstatymo VII skyriuje reglamentuojama aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė ir teisinė atsakomybė, tuo tarpu aplinkos monitoringo atlikimo tvarka nustatoma atskirame Aplinkos monitoringo įstatyme.¹⁰⁷ Nepaisant skirtingo reguliavimo dalyko, gana panašios yra ir Laukinės gyvūnijos¹⁰⁸ bei Laukinės augalijos¹⁰⁹ įstatymų nuostatos. Pavyzdžiui, Laukinės gyvūnijos įstatymo I skirsnyje aptariamos bendrosios nuostatos, II skirsnyje – gyvūnijos stebėseną, duomenų kaupimas ir tvarkymas, visuomenės švietimas, IV skirsnyje – laukinės gyvūnijos apsaugos ir laukinės gyvūnijos išteklių naudojimo valstybinė kontrolė, o V – atsakomybė už laukinės gyvūnijos įstatymo pažeidimus ir žalos atlyginimas. Savo ruožtu Laukinės gyvūnijos įstatymo struktūra yra tokia: I

---

⁹⁶ Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas. Žin., 1995, Nr. 63-1582.

⁹⁷ Lietuvos Respublikos vandens įstatymas. Žin., 1997, Nr. 104-2615.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas. Žin., 1997, Nr. 108-2731.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas. Žin., 2001, Nr. 64-2327.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 98-2813.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas. Žin., 2002, Nr. 65-2634.

¹⁰² Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas. Žin., 2005, Nr. 84-3105.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. Žin., 2002, Nr. 72-3016.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. Žin., 2009, Nr. 159-7207.

¹⁰⁵ *Lazdinis I. Aplinkos apsaugos raida Lietuvoje. Regnum est. 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. Atsak. red. G. Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 869.*

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Žin., 1992, Nr. 5-75.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas. Žin., 2006, Nr. 57-2025.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas. Žin., 2010, Nr. 81-4218.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 60-1944.

skirsnyje reglamentuojamos bendrosios nuostatos, II – laukinės augalijos apsauga, III – laukinės augalijos ir jos išteklių naudojimas, IV – laukinės augalijos išteklių apskaita ir duomenų apie laukinę augaliją tvarkymas, V – laukinės augalijos apsaugos ir naudojimo valstybės kontrolė bei atsakomybė už laukinės augalijos įstatymo pažeidimus. Kaip matome, nors reguliavimo dalykas ir nėra visiškai identiškas, tačiau daugelis nuostatų atsikartoja. Atkreiptinas dėmesys ir į tokį pavyzdį, jog skirtingi geriamojo vandens naudojimo klausimai reglamentuojami net 3 įstatymais – Vandens įstatymu,¹¹⁰ Geriamojo vandens įstatymu¹¹¹ bei Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymu,¹¹² o dalis nuostatų šiuose įstatymuose atsikartoja. Aplinkos teisę reglamentuojantys įstatymai paprastai pasižymi ir nedidele apimtimi, pavyzdžiui Aplinkos monitorinio įstatymą sudaro vos 16 straipsnių, Laukinės gyvūnijos bei Laukinės augalijos įstatymus – atitinkamai 22 ir 21 straipsniai, todėl galima daryti prielaidą, kad esamas teisinis reguliavimas yra pernelyg smulkmeniškai išskaidytas. Iš šioje pastraipoje pateiktų teisinio reguliavimo pavyzdžių matyti, kad teisės kodifikavimas galėtų būti naudingas siekiant suvienodinti ir sutvarkyti aplinkos teisės teisinę bazę bei sumažinti teisės aktų kiekį bei reguliavimo apimtį.

Aplinkos teisė kodifikuota kai kuriose užsienio valstybėse, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Švedijoje, planuojama tai padaryti ir Vokietijoje. Užsienio valstybių aplinkos kodeksų struktūra, nors ir veikiama vietinės aplinkos teisės specifikos, pasižymi ir tam tikrais panašumais, kuriuos lemia reguliavimo dalykas bei įprasta kodifikavimo technika (pavyzdžiui, kodeksų skirstymas į bendrąją ir specialiąją dalis). Pavyzdžiui, Prancūzijos aplinkos kodekso¹¹³ pirmojoje knygoje numatomi pagrindiniai aplinkos apsaugos principai, viešųjų institucijų įgaliojimai, poveikio aplinkai vertinimo procedūra, tokios bendros asmenų teisės kaip teisė į informaciją ir pan. Kitose knygose pereinama prie specifinių klausimų reguliavimo – antroji knyga reglamentuoja oro ir vandens apsaugą, trečioji – natūralią aplinką (daugiausia saugomas teritorijas), ketvirtoji knyga reguliuoja santykius, keliančius ar potencialiai galinčius kelti poveikį gyvūnijai ir augalijai, buklės monitoringą ir pan. Šios knygos normos taip pat numato medžiojimo, žvejybos taisykles, taip pat materialinių normų pažeidimų tyrimo procedūrą bei sankcijas. Penktosios knygos normos skirtos mažinti žalą, sukeliama žmogiškos veiklos sukuriama aplinkos taršos bei natūralių veiksnių (pvz., potvy-

---

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos vandens įstatymas. Žin., 1997, Nr. 104-2615.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas. Žin., 2001, Nr. 64-2327.

¹¹² Lietuvos Respublikos geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas. Žin. 2006., Nr. 82-3260.

¹¹³ Prancūzijos aplinkos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074220&dateTexte=20110623>>.

nių). Čia yra numatoma pareiga tvarkyti atliekas, detalizuojama tokių padidėjusio rizikos medžiagų, kaip cheminių, biocidinių produktų, naudojimo tvarka, taip pat nustatytos triukšmo prevencijos taisyklės ir kt. Šeštoje ir septintoje knygoje reglamentuojamas kodekso taikymas Prancūzijos užjūrio departamentuose bei aplinkos apsauga Antarktyje. Švedijos aplinkos kodeksas¹¹⁴ savo ruožtu yra suskirstytas į septynis skyrius. Pirmajame, bendrojoje dalyje, įtvirtinti kodekso tikslai, bendrieji aplinkos apsaugos principai, bendrieji aplinkos apsaugos reikalavimai, keliami atitinkamai ūkinei veiklai, bei valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės prielaidos. Antrasis skyrius vadinasi „gamtos apsauga“ (angl. – *protection of nature*) ir apima normas, skirtas augalijai, gyvūnijai bei saugomoms teritorijoms apskritai saugoti. Trečiajame įtvirtinami reikalavimai aukštesnės rizikos aplinkai ūkinei veiklai užsiimti ir vykdyti. Kituose keturiuose skyriuose yra įtrauktos daugiau procedūrinės normos: bylų sprendimo taisyklės, viešųjų subjektų monitoringo pareiga, sankcijos už aplinkos apsaugos reikalavimų pažeidimus ir jų kompensavimas.

Kaip matome, Prancūzijos bei Švedijos aplinkos kodeksų atskirose knygoje reglamentuojami skirtingi aplinkos apsaugos klausimai, kurie Lietuvoje yra reglamentuojami atskirais įstatymais. Lietuvos Respublikoje bendro pobūdžio aplinkos apsaugos nuostatos numatytos Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme, o tokie klausimai kaip aplinkos monitoringas, saugomos teritorijos, laukinė gyvūnija, laukinė augalija, medžioklė, atliekų tvarkymas ir t.t. reglamentuojami atskirais įstatymais. Tiesa, kai kuriose valstybėse aplinkos apsaugos teisė kodifikuojama sektoriais, pvz., Rusijos Federacijoje šiuo metu galioja 2006 metų atskiri Miškų ir Vandenių kodeksai.¹¹⁵ Vokietijoje, kol nėra promulguotas Aplinkos kodeksas, aplinkos teisės reguliuojamos sritys reguliuojamos atskirų įstatymų pagrindu (2000 m. duomenimis, egzistuoja 30 atskirų federalinių įstatymų), kurie gali būti įvardijami kaip reglamentuojantys Bendrąją aplinkos priežiūrą ir Ypatingąją aplinkos priežiūrą.¹¹⁶ Vertindamas aplinkos teisės perspektyvą 2000 m., P. C. Stormas teigia, kad nacionaliniu lygmeniu Aplinkos kodeksas yra tinkamas teisėkūros būdas įgyvendinant aplinkos reformą ir taip pat sukuriantis aplinkos tvarkos konstituciją. Aplinkos tvarka, suprantama kaip taisyklių ir institucijų, tarnaujančių žmogaus gyvenimo natūraliam pagrindui

---

¹¹⁴ Švedijos aplinkos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.sweden.gov.se/download/385ef12a.pdf?major=1&minor=1348&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment>.

¹¹⁵ Rusijos miškų kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kv/5198JBP5n/Russian_Forest_Code_eng.pdf>; Rusijos vandens kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.cabri-volga.org/DOC/PolicyRoundtable/WaterCodeOfRF-UNofficialEnglishTranslation.pdf>>.

¹¹⁶ Storm P.-C. Environmental Laws: Introduction [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/literature/envirmt.htm#int>>.

apsaugoti, prižiūrėti ir vystyti, yra reikšminga ekonominės ir socialinės tvarkos dalis, nacionalinis tikslas, eksplicitiškai įtvirtintas Pagrindiniame įstatyme.¹¹⁷ Atsižvelgiant į pateiktus argumentus ir užsienio valstybių aplinkos teisės kodifikavimo pavyzdžius, šios srities kodifikavimo galimybės svarstytinos ir Lietuvoje.

Dar viena teisės sritis, kurios kodifikavimas yra galimas – *rinkimų teisė*. Atkreiptinas dėmesys, kad Seimo valdyba šiuo metu yra sudariusi darbo grupę šiam kodeksui iki 2012 metų kovo 31 dienos parengti.¹¹⁸ Darbo grupę turėtų sudaryti 18 atstovų iš įvairių institucijų, tačiau nėra nurodyta tikslų, kurių siekiama kodifikuojant rinkimų teisę. Taigi galima daryti prielaidą, kad siekiama Vyriausybės programoje iškelto tikslo – sumažinti teisės aktų kiekį, sukoncentruojant rinkimų teisę reglamentuojančias teisės normas viename teisės akte. Analizuojant rinkimų teisę reguliuojančius teisės aktus pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucija¹¹⁹ numato valstybės Prezidento, Seimo ir vietos savivaldos rinkimus, be kurių prie svarbiausiųjų dar priskirtini ir atstovų į Europos Parlamentą rinkimai. Svarbiausi rinkimų teisės šaltiniai Lietuvos Respublikoje šiuo metu yra Konstitucija, Prezidento,¹²⁰ Seimo,¹²¹ Savivaldybių tarybų rinkimų,¹²² rinkimų į Europos Parlamentą,¹²³ Vyriausiosios rinkimų komisijos¹²⁴ bei Politinių partijų ir politinių partijų¹²⁵ ir Politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės¹²⁶ įstatymai. Galima teigti, kad rinkimų teisės Lietuvoje struktūrinis skirstymas yra santykinai aiškus. Tokie pagrindiniai organizaciniai klausimai, kaip rinkimus organizuojančių organų sudarymas bei veiklos reglamentavimas, numatyti minėtame Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatyme bei detalizuojami atskirus rinkimus reguliuojančiuose įstatymuose. Taip pat prie bendrųjų klausimų priskirtinas

---

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2011 m. sprendimas Nr. SV-S-1278 „Dėl darbo grupės rinkimų kodekso projektui parengti sudarymo“.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Žin., 1992, Nr. 33-1014.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų įstatymas. Žin., 1993, Nr. 2-29.

¹²¹ Lietuvos Respublikos seimo rinkimų įstatymas. Žin., 1992, Nr. 22-635.

¹²² Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 53-996.

¹²³ Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. Žin., 2003, Nr. 115-5192.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas. Žin., 2002, Nr. 68-2774.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas. Žin., 1990, Nr. 29-692.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas. Žin., 2004, Nr. 135-4894.

politinių partijų, jų finansavimo bei politinių kampanijų reglamentavimas. Konstitucijoje įtvirtintos rinkimų teisės normos, be abejojimo, nebūtų kodifikavimo objektas, o tik esami įstatymai ir reikalingas naujas reglamentavimas.

Pasaulyje nėra populiariu kodifikuoti rinkimų teisę. Paprastai renkama reglamentuoti keliais skirtingais rinkimų teisės aspektais apimančiais įstatymais. Švedijoje tai yra rinkimų ir politinių partijų finansavimo įstatymai; Ispanijoje – politinių partijų, rinkimų agitacijos privačiose televizijose, politinių partijų finansavimo ir rinkimų įstatymai; Lenkijoje – atskiri prezidento, parlamento ir Europos Parlamento rinkimų įstatymai; Norvegijoje – rinkimų ir politinių partijų įstatymai ir pan. Rinkimų kodeksų yra JAV, jie reglamentuoja tiek federalinės, tiek valstijų valdžios rinkimų teisę. Taip pat rinkimų kodeksas galioja ir giliai kodifikavimo tradicijas turinčioje Prancūzijoje.¹²⁷ Pastarąjį, be priedų, sudaro šešios knygos, išskiriamos renkamo pareigūno pagrindu, o dvi paskutinės nurodo kodekso taikymo ypatumus autonominiuose Prancūzijos regionuose. Bendrosiose šio kodekso nuostatose yra numatytos rinkėjo teisės įgyvendinimo prielaidos bei sąlygos, rinkimų agitaciją bei kampanijos finansavimą reglamentuojančios normos, rinkimus organizuojančių organų įgaliojimai, atsakomybė už įstatymo pažeidimus ir kt. Ties skirtingų rinkimų reglamentavimu šie klausimai yra detalizuojami, numatomos išlygos, taip pat detalesnė balsavimo tvarka bei teisės kandidatuoti įgyvendinimo sąlygos ir tvarka.

Režiuojant, Lietuvos rinkimų teisė yra gana aiškiai reglamentuota – teisės aktų skaičius nėra didelis, jie yra rišliai sistematizuoti ir gana vientisi. Palyginti su kitų valstybių rinkimų teise, galima teigti, kad nėra ir akivaizdaus reglamentavimo trūkumo, kuris galėtų būti užpildytas kuriant kodeksą, taigi konstatuotina, kad reglamentavimas šiuo klausimu Lietuvoje yra gana išsamus. Kita vertus, rinkimų teisę reglamentuojantys įstatymai daug kur vienas kitą atkartoja, todėl kodifikavus teisę būtų sumažinta teisinio reguliavimo apimtis. Pažymėtina ir tai, kad, atsižvelgiant į pasikartojančių nuostatų gausą, kodifikavimas techniškai nebūtų itin sudėtingas, todėl tikėtina, kad nepareikalautų didelių laiko ir finansinių sąnaudų. Kodifikavus rinkimų teisę būtų suvienodintos ir nesutampantys įstatymų nuostatos, kurios gali lemti klaidas. Svarstyтина galimybė į rinkimų kodeksą įtraukti ir šiuo metu Referendume įstatymu reguliuojamus klausimus, nes referendumui taikomos panašios taisyklės kaip ir rinkimams. Tiesa, referendumu metu yra sprendžiami klausimai, o ne renkami pareigūnai, todėl nusprendus šias nuostatas sujungti į bendrą teisės aktą derėtų apsvarstyti ir kito, nei „Rinkimų kodeksas“, pavadinimo šiam teisės aktui parinkimą (pvz., „Politinių kampanijų kodeksas“, „Rinkimų ir referendumo kodeksas“ ar kt.). Pažymėtina ir tai, kad į būsimą konstitucinių įstatymų sąrašą siūloma

---

¹²⁷ Prancūzijos rinkimų kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070239>>.

įtraukti Referendumo įstatymą ir Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymą.¹²⁸

7. IŠVADOS

Kodifikavimas apibūdinamas kaip procesas, kurio metu *platų visuomeninių santykių ratą* reglamentuojančios teisės normos *sistemiškai* išdėstomos *viename teisės akte*, įprastai vadinamame *kodeksu*. *Kodekso* juridinė galia priklauso nuo formos (pavyzdžiui, įrašytas į konstitucinių įstatymų sąrašą kodeksas savo juridine galia pranoktų „paprastus“ įstatymus) ir paprastai yra lygi *įstatymo* galiai, tačiau praktikoje kodeksai turi didesnę „politinę“ reikšmę kaip vienijantys bei koncentruojantys atitinkamą teisės šaką ar sritį, numatantys tam tikras teisinio reguliavimo kryptis.

Nėra universalių gairių ar kriterijų, kuriais remiantis būtų galima vienareikšmiškai konstatuoti kodifikavimo būtinybę vienoje ar kitoje teisės srityje. Tiesa, galima išskirti tokius poreikio indikatorius kaip teisės *prieštaringumas*, *neaiškumas*, *vientisumo* ir *sistemiškumo stoka*, *modernizacijos poreikis* ir kt., bet jie yra *vertinamojo* pobūdžio ir gali būti interpretuojami įvairiai. Todėl vertinant kodifikavimo poreikį svarbu atsizvelgti ir į teisės mokslininkų bei praktikų nuomonę ir sėkmingus užsienio pavyzdžius.

Esminis kodifikavimo bruožas – *sistemiškumas*, kuris pasiekiamas kodifikavimo metu sukuriant nuoseklią ir išbaigtą kodekso architektūrą, taip teisinį reguliavimą kokybės atžvilgiu pakeliant į aukštesnį lygį. Tai yra tobuliausia teisės racionalizacijos forma, kuria naudojantis galima sutvarkyti teisinį reguliavimą ir suvaldyti jo chaotišką, atsitiktinį bei fragmentišką vystymąsi per teismų praktiką bei nepakankamai tarpusavyje suderintus atskirus teisės aktus.

Kodifikuojant teisę svarbu apsibrėžti būsimo kodekso *konceptiją*, kurioje turėtų atsispindėti kodifikavimo tikslai, pagrindinės kodekso struktūrinės dalys, reglamentavimo idėjos, teismų praktika, užsienio patirtis ir mokslinė doktrina. Konceptija laikytina kodifikavimo atskaitos tašku, nuo kurio priklauso ir tolesnė proceso eiga ir ji ypač svarbi, kai teisinį reguliavimą planuojama keisti iš esmės.

Kodifikavimo apimtis, mastas ir rezultatas priklauso nuo keliamų *tikslų*. Siekiant sumažinti teisės aktų kiekį galimas techninio pobūdžio teisės srities kodifikavimas, kai teisės normos sukoncentruojamos viename teisės akte, pašalinant prieštaravimus bei atliekant minimalius pakeitimus. Siekiant modernizuoti teisę bei padidinti

---

¹²⁸ Žr. projektą XP-1558(2A(2)). Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=353781&p_query=&p_tr2=>>.

reguliavimo efektyvumą, užtikrinti vientisumą, dinamiškumą ir paskatinti teisės (r)evoliuciją, būtina moderni sisteminė koncepcija ir išsami kodifikuotinos srities reglamentavimo galimybių studija.

Teisės kodifikavimo sėkmė priklauso ir nuo objektyvių *teorinių* bei *praktinių kliūčių*. Teorine kliūtimi galima pavadinti silpną mokslinės doktrinos išplėtojamą, o praktine – nepakankamai išvystytą ar inertišką teismų praktiką. Nesant tvirto teorinio bei praktinio pagrindo sudėtinga sukurti naują modernų kodeksą, kuriame atsispindėtų naujausios teisės šakos ar srities vystymosi tendencijos.

Lietuvoje yra *mokesčių teisės*, *aplinkos apsaugos teisės*, *socialinės apsaugos teisės* bei *rinkimų teisės* kodifikavimo prielaidos (nepaneigiant prielaidų kodifikuoti ir kitas, nepaminėtas teisės sritis). Tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, kad šios teisės sritys pasižymi jas reglamentuojančių teisės aktų gausa, painiu bei prieštaringu teisiniu reguliavimu, kodifikavimo poreikis buvo konstatuotas moksliniuose darbuose, šias sritis yra kodifikavę ir nemažai užsienio valstybių. Minėtų sričių reglamentavimo problemas išspręsti pasinaudojant kitais teisės sisteminimo būdais (konsolidavimu, revizija) įmanoma tik iš dalies, efektyviausiai tai galima padaryti sukuriant vientisą ir nuoseklią teisės normų sistemą jas kodifikuojant. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į nagrinėtų sričių reglamentavimo specifiką, skiriasi kodifikavimo poreikis ir tikslai. Rinkimų teisės kodifikavimas padėtų siekiant didesnio aiškumo, nes poreikio keisti teisinį reguliavimą iš esmės nėra, tuo tarpu kitų trijų sričių (ypač sudėtingiausios srities – mokesčių teisės) kodifikavimu galima pasinaudoti ne tik sutvarkant teisinę bazę, bet ir įtvirtinant teisinio ar socialinio pobūdžio reformas, taip šias sritis modernizuojant.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Mokslinė doktrina

1. *Baublys L. et al.* Teisės teorijos įvadas. MRU, 2010.
2. *Bell J., Boyron S., Whittaker S.* Principles of French Law. Oxford University press, 1998.
3. *Bocken H., Ryckbost D.* The Codification of Environmental Law – Proceedings of the International Conference. Kluwer Law, 1996.
4. *Glendon M. A., Gordon M. W., Osakwe C.* Comparative Legal Traditions. Text, Materials and Cases. West Publishing Co., 1985.
5. *Grundmann S., Schauer M.* (eds). The Architecture of European Codes and Contract Law. Kluwer Law International, 2006.
6. *Jasiūnaitė B.* Sovietinės kodifikacijos erai sudie?! Teisės žinios, 2003, Nr. 3. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://justitia.lt/magazine2.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=738&zurnalas=2&tem=REFORMA&zur_id=48>.
7. *Kramer. S. N.* History Begins at Sumer. Thirty-Nine Firsts in Recorded History, University of Pennsylvania Press 1956.
8. *Lazdinis I.* Aplinkos apsaugos raida Lietuvoje. Regnum est. 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. Atsak. red. G. Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
9. *Machovenko J.* XIII-XX a. Lietuvos teisinės sistemos istorija. Habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga. Socialiniai mokslai, teisė (01S), 2009. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2009~D_20090611_130744-71096/DS.005.0.01.ETD>.
10. *Maksimaitis M.* Užsienio teisės istorija. Justitia, 2002.
11. *Maksimaitis M., Vansevičius S.* Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Justitia, Vilnius, 1997.
12. *Marcijonas A., Sudavičius B.* Mokesčių teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
13. *Mikelėnas V.* Naujų kodeksų privatinės teisės srityje svarstymo, priėmimo ir įgyvendinimo problemos. Teisės problemos, Nr. 2, 2000.
14. *Mikelėnas V.* Šiuolaikinės civilinės teisės raidos tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, Justitia, 2007.
15. *Miškinis A.* Mokesčių sistema ir jos reforma ekonomikos ciklo sistemoje. Regnum est. 1990 m. Kovo 11-osios nepriklausomybės Aktui – 20. Liber Amicorum Vytautui Landsbergiui: mokslo straipsnių rinkinys. Atsak. red. G. Mesonis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.

16. *Nekrošius I.* Lietuvos darbo teisės kodifikavimo problemos. Teisė, 2008, 68.
17. *Nekrošius V.* Naujasis civilinio proceso kodeksas ir bendrojo proceso pirmosios instancijos teisme reformos pagrindiniai bruožai. Teisė, 2002, 44.
18. *Stone F. F.* A Primer on Codification. 29 Tulane Law Review 303, 305-09, 1955.
19. *Storm P.-C.* Environmental Laws: Introduction [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.iuscomp.org/gla/literature/envirmt.htm#int>>.
20. *Šedbaras S.* Administracinio proceso teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos Respublikoje. Justitia, 2006.
21. *Thuronyi V.* Tax law design and drafting. Volume I. International Monetary Found, Washington D. C., 1996.
22. *West A. et al.* The French Legal System. An Introduction. London, Fourmat Publishing, 1992.
23. *Vaišvila A.* Teisės teorija. Antrasis leidimas, Justitia, 2004.
24. *Varga C.* Codification as a Socio-Historical Phenomenon. Second edition. Budapest, 2010.
25. *Wacks R.* Understanding Jurisprudence: an Introduction to Legal Theory. Second edition, Oxford University press, 2009.

II. Kiti šaltiniai

26. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Antrosios knygos projekto Nr. P-2269, 2000-01-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=93282>.
27. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Trečiosios knygos projekto Nr. P-2272, 2000-01-03 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=97148>.
28. Aiškinamasis raštas dėl Civilinio kodekso Šeštosios knygos projekto Nr. P-2530, 2000-05-16 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100914>.
29. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso projekto Nr. IXP-1268, 2001-12-10 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=156024>.
30. Administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymo projektas XIP-3600 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=406525&p_query=&p_tr2=>>.
31. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Žin., 1985-01-03, Nr. 1-1.

32. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas. Žin., 1992, Nr. 5-75.
33. Lietuvos Respublikos aplinkos oro apsaugos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 98-2813.
34. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas. Žin., 2006, Nr. 57-2025.
35. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas. Žin., 2002, Nr. 72-3016.
36. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Žin., 2000, Nr. 89-2741.
37. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Žin., 2002, Nr. 37-1341.
38. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. Žin., 2002, Nr. 73-3084.
39. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Žin., 2000, Nr. 74-2262.
40. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Žin., 2002, Nr. 36-1340.
41. Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas. Žin., 2009, Nr. 159-7207.
42. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas. Žin., 2002, Nr. 64-2569.
43. Lietuvos Respublikos fitosanitarijos įstatymas. Žin., 2010, Nr. 12-559.
44. Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodeksas. Žin., 2004, Nr. 72-2487.
45. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatymas. Žin., 2001, Nr. 64-2327.
46. Lietuvos Respublikos geriamo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas. Žin. 2006., Nr. 82-3260.
47. Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas. Žin., 1997, Nr. 108-2731.
48. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas. Žin., 1995, Nr. 41-991.
49. Lietuvos Respublikos išmokyti vaikams įstatymas. Žin., 2004, Nr. 88-3208.
50. Lietuvos Respublikos kelių transporto kodeksas. Žin., 1996, Nr. 119-2772.
51. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Žin., 1992, Nr. 33-1014.
52. Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas. Žin., 1999, Nr. 60-1944.
53. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas. Žin., 2010, Nr. 81-4218.
54. Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas. Žin. 2000, Nr. 111-3574.
55. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 96-1872.
56. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas. Žin., 2002, Nr. 65-2634.
57. Lietuvos Respublikos mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas. Žin., 1991, Nr. 11-274.

58. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. Žin., 2004-04-28, Nr. 63-2243.
59. Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas. Žin., 2004, Nr. 4-26.
60. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas. Žin., 1999, Nr. 110-3207.
61. Lietuvos Respublikos pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas. Žin. 1994, Nr. 99-1958.
62. Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymas. Žin., 1990, Nr. 29-692.
63. Lietuvos Respublikos politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas. Žin., 2004, Nr. 135-4894.
64. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas. Žin., 2005, Nr. 84-3105.
65. Lietuvos Respublikos prezidento rinkimų įstatymas. Žin., 1993, Nr. 2-29.
66. Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymas. Žin., 2003, Nr. 115-5192.
67. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 53-996.
68. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas. Žin., 1993, Nr.63-1188.
69. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas. Žin., 1992, Nr. 22-635.
70. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2011 m. sprendimas Nr. SV-S-1278 „Dėl darbo grupės rinkimų kodekso projektui parengti sudarymo“.
71. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. Žin., 2002, Nr. 123-5512.
72. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas. Žin., 1991, Nr.16-411.
73. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. Žin., 1991, Nr. 17-447.
74. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas. Žin. 1994, Nr. 59-1153.
75. Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 96-1873.
76. Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymas. Žin., 1994, Nr. 101-2018.
77. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir invalidumo pensijų dalies išmokėjimo įstatymas. Žin., 2007, Nr. 120-4880.
78. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas. Žin., 1997, Nr. 104-2615.
79. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 413 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo koncepcijos patvirtinimo“.

80. Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas. Žin., 2002, Nr. 68-2774.
81. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas. Žin., 1995, Nr. 63-1582.
82. Lietuvos Respublikos vidaus vandenų transporto kodeksas. Žin., 1996, Nr. 105-2393.
83. Vokietijos civilinis kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>>.
84. Vokietijos mokesčių kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/englisch_ao.html>.
85. Vokietijos socialinės saugos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.sozialgesetzbuch.de/gesetze/index.php>>.
86. Penkioliktosios Vyriausybės veiklos programa. Nr. XIP-127, 2008-12-04 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332226&p_query=&p_tr2=>>.
87. Prancūzijos aplinkos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074220&dateTexte=20110623>>
88. Prancūzijos civilinis kodeksas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20111018>>
89. Prancūzijos civilinio proceso kodeksas 2011[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070716&dateTexte=20111018>>
90. Projektas XP-1558(2A(2)). Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinis įstatymas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=353781&p_query=&p_tr2=>>.
91. Prancūzijos rinkimų kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070239>>.
92. Rusijos miškų kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kv/5198JBP5n/Russian_Forest_Code_eng.pdf>.
93. Rusijos vandens kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.cabri-volga.org/DOC/PolicyRoundtable/WaterCodeOfRF-UnofficialEnglishTranslation.pdf>>.
94. Švedijos aplinkos kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.sweden.gov.se/download/385ef12a.pdf?major=1&minor=1348&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment>.
95. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 26 d. nutarimas.
96. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. birželio 28 d. nutarimas.
97. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. spalio 30 d. nutarimas.

98. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas.
99. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 23 d. nutarimas.
100. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/lt/legis/avis_consolidation.htm>.
101. Prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr/>>.
102. Prieiga per internetą: <www.lrs.lt>.
103. Prieiga per internetą: <www.socmin.lt>.
104. Prieiga per internetą: <www.vmi.lt>.

Mindaugas LANKAUSKAS
Law Institute

PRECONDITIONS FOR THE CODIFICATION OF LAW IN LITHUANIA

Summary

The study aims to answer the question whether there are the preconditions for the codification of law in Lithuania. It is true to say that currently codification of law in Lithuania is chaotic and spontaneous process heavily based on the political will and authority of the legal scholars involved in the code drafting. In academic sphere phenomenon of codification was analyzed only fragmentically as well.

The first part of this study is devoted to analysis of the concept of law codification, main features and scope of this phenomenon. Accordingly, second and third part contains analysis of the workflow process, main aims and grounds of the codification. Fourth part deals with law codification from the historical perspective and final, fifth part concludes the study providing findings about the preconditions for the codification of law in Lithuania.

The study proved that the main feature of the codification process itself is its systemic nature. This phenomenon is definitely the most complex while the most definitive way to rationalize the law so far. There are no universal guidelines which can be used to indicate the necessity of the codification of one or another branch of law. Such indicators as ambiguity, inconsistency, need for the modern approach are evaluative and can be interpreted differently. Therefore, it is very important to take into account the opinion of legal scholars, law practitioners and best practice of foreign countries.

Codification of law depends on the aims which are raised, therefore, it is desirable to establish the right and adequate targets before starting the process. Moreover, the conception of the code reflecting the vision and the main ideas of the concrete codification is important as well. However, various theoretic and practical obstacles, for instance weak doctrinal background or inert judicial practice, can influence the codification quality. Notwithstanding, the study has showed that there are reasonable preconditions of the codification of Lithuanian tax law, environmental law, social welfare law and electoral law.

Straipsnis redakcijai įteiktas 2011 m. spalio 25 d.